

Brede Solberg Stølen

Yrkesfaglige idrettstilbud

En kartlegging av utvalgte videregående skoler som tilbyr idrettsfag til elever på yrkesfaglige utdanninger.

Masteroppgave i Lektorutdanning i kroppsøving og idrettsfag for trinn 8–13

Veileder: Arve Hjelseth

Mai 2021

Brede Solberg Stølen

Yrkesfaglige idrettstilbud

En kartlegging av utvalgte videregående skoler som tilbyr idrettsfag til elever på yrkesfaglige utdanninger.

Masteroppgave i Lektorutdanning i kroppsøving og idrettsfag for trinn 8–13

Veileder: Arve Hjelseth

Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Norwegian University of
Science and Technology

Sammendrag

I denne studien har jeg undersøkt skoler med tilbud om kombinert yrkes- og idrettsfag, med vekt på motiver for å opprette slike tilbud, informasjon om praktiske utfordringer og løsninger, pluss informasjon om etterspørsel og tilbud. Videre undersøkte jeg hvilken grad ulike diskurser kunne forklare disse tilbudenes opprettelse, utforming, og reaksjon på etterspørsel.

Min masteroppgave er en kartleggingsstudie, ettersom det ikke er gjennomført studier av disse tilbudene tidligere. Datainnsamlingen ble derfor gjort ved bruk av semistrukturerte intervjuer av et strategisk utvalg basert på informasjon fra skolenes nettsider, hvor det ble lett etter skoler som promoterte ulike utforminger av relevante tilbud. Her ble fem informanter fra fire skoler, i ulike stiler, intervjuet på bakgrunn av at de hadde vært delaktige i opprettelsen av tilbudene. Svarene ble da drøftet ut ifra tidligere forskning på elever på elever ved yrkes- og idrettsfag, for å belyse en mulig brukergruppe for slike tilbud, og i lys av det analytiske rammeverket for å identifisere ulike diskurser.

Motivasjonen for å opprette slike linjer var blant annet basert på en oppfatning om at det eksisterte en etterspørsel for slike tilbud, men også erfaring som tilsa at ikke alle som går den vanlige idrettslinja burde gjøre det. Personlig involvering i idrett på en eller annen måte hos informantene så også ut til å være en viktig faktor for opprettelsen av tilbudet. Videre ble det funnet at den største utfordringen med slike tilbud var timeplanen på grunn av de mange yrkesfagene, og retningene innen disse, men også praksis var en faktor her. Løsningene som ble funnet i denne oppgaven for å få til dette var da: 1) å ta timer fra YFF (yrkesfaglig fordypning) igjennom åpningen i læreplanen som tillater dette, 2) ta timer fra YFF pluss timer fra kroppsøving, 3) eller å dra utdanningen over ett ekstra år. Andre løsninger bidro til å lette timeplansutfordringene var å ha tilbudet ved et begrenset antall yrkesfag, eller for spesifikke idretter.

Diskursene som best forklarte tilbudene, enten det var opprettelse, utforming, eller hvordan de eksisterende tilbudene utviklet seg var markedsstyringsdiskursen, profesjonsstyringsdiskursen, og kultur- og institusjonsdiskursen. Noe som da var en kombinasjon som så ut til å gi skolene rom for å velge sine egne løsninger tilpasset deres lokale behov og ønsker for tilbudene.

Forord

Denne oppgaven skulle skrives våren 2021, og min plan var å være fulltidsstudent med lokalitet i Trondheim slik som tilfellet har vært for mitt studieløp frem til januar dette året. Når meldingen om at studentene ble oppfordret til å utsette reise tilbake til studiestedene kom den 2. januar, takket jeg ja til å ta på meg en jobb i en boenhet for utviklingshemmede som ble forestilt meg før planene om tilbakereise hadde blitt lagt. Dette har da ført til flere hundre timer bestående av vakter på 13-14 timer, og skriving av masteroppgaven imellom. At dette har vært en utfordring er klart, men heller ikke en erfaring jeg ville ønsket og vært foruten. Ellers har tiden utenom skriving blitt brukt til å gå på ski, fjellturer, IMO-60 kurs for sjøfolk, og mye annet, så halvåret har helt klart vært fylt med mye på tross av koronarestriksjoner.

For å fullføre oppgaven har min veileder Arve Hjelset vært en viktig støttespiller, og har alltid vært rask med gode svar uansett hvor lenge det har vært mellom hvert livstegn fra meg. Dette er da verdig ett stort takk, siden flere skrivesperrer og trege perioder har blitt løst etter gode kommentarer og forslag.

En stor takk rettes også til informantene som stilte opp til og ga en uvurderlig innsikt i forholdene ved deres skoler. Alle stilte opp med en utrolig imøtekommende innstilling til å delta, noe som gjorde datainnsamlingen til en veldig fin opplevelse.

Mine foreldre fortjener også takk for å ha holdt ut med en masterstudent i hjemmet dette halvåret, og for all direkte og indirekte press på å få fullført oppgaven. Øvrig familie, venner, kollegaer, og arbeidsgivere skal også ha takk for forståelsen de har vist ovenfor min hverdag denne perioden.

Som en passende avslutning for masteroppgaven ble den fullført, og levert fra en hvalbåt i retning Finnmark. Stor takk rettes til skipper, og det øvrige mannskapet som har tillatt skriving på broa. Dette oppsummerer et halvår fylt av uforventede muligheter, og en skriveprosess jeg umulig hadde forutsett i januar måned.

Helgelandskysten, mai 2021

Brede Solberg Stølen

Innhold

Sammendrag.....	1
Forord.....	2
1. Innledning.....	4
1.1 Historien bak dagens tilbudsstruktur i videregående.....	5
1.2 Utfordringer ved dagens utdanningstilbud	5
2. Problemstilling for arbeidet.....	7
3. Analytisk rammeverk	8
3.1 De ulike diskursene	9
4. Tidligere forskning	11
4.1 Den mulige brukergruppen.....	11
4.1.1 Idrettsdeltakelse hos yrkesfagelever	11
4.1.2 Motivasjon bak linjevalg hos idrettselever	12
4.1.3 Opplevelse av idrettsfag hos toppidrettselever	12
5. Metode.....	14
5.1 Kvalitative forskningsintervjuer.....	14
5.2 Intervjuguiden	15
5.3 Utvalget	15
5.4 Anonymisering	17
5.5 Intervjusituasjonen	17
5.6 Transkribering	18
5.7 Analyse.....	18
5.8 Ethiske overveielser	19
5.9 Reliabilitet og validitet	20
6. Analyse og diskusjon.....	22
6.1 Presentasjon av deltakere og skoler.....	22
6.2 Bakgrunnen for å opprette yrkesfaglige idrettstilbud	24
6.2.1 Kort sammenfatning	29
6.3 Utfordringer og løsninger	30
6.3.1 Kort sammenfatning	38
6.4 Etterspørsel og tilbud.....	39
6.4.1 Kort sammenfatning	48
7. Konklusjon og sammenfattende drøfting	49
Referanser.....	53
Vedlegg 1.	55
Vedlegg 2.	57

1. Innledning

Tilbudet ved dagens videregående skole kan deles mellom studiespesialiserende retninger, som har som mål å forberede elevene til høyere utdanning, og yrkesfag, som på sin side gir elevene fagkompetanse innen spesifikke yrker som kvalifiserer dem til å gå rett ut i jobb etter endt skole- og læretid. Begge utdanningsretningene er viktige for at samfunnet skal få den beste arbeidskraften ut av elevmassen i fremtiden, noe som betyr at dette er en viktig investering som det er verdt å se nærmere på. Utdanningene medfører naturligvis også kostnader for staten, og det er nærliggende å ønske mest mulig avkastning, i form av kompetanse, av kronene som investeres. Når en da konfronteres med at bare 78,1 prosent elever gjennomfører med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem til seks år, som tallene fra 2020 viser (SSB, 2020), vil det være viktig å se om det er noe en kan gjøre for å øke fullføringsprosenten. Fullføringsprosenten er suverent lavest ved yrkesfag, og ekstra lav hos guttene (SSB, 2020). Vogt (2017) poengterer at frafallsproblematikken kan være oppblåst siden frafallet har vært stabilt gjennom de to siste tiårene (Vogt, 2017). På bakgrunn av dette kan en mest sannsynlig ikke forvente å få 100 prosent til å fullføre, men det er heller ikke urimelig å jobbe for å ha lavest mulige frafallstall hva enn disse måtte være. Økt fullføring kan tenkes å oppnås om utdanningstilbudene treffer flest mulig elever når det gjelder interesser og ferdigheter, noe som også vil kunne tenkes å bidra til at flere velger rett ved første valg. Noe som igjen også vil være en faktor som kan redusere kostnadene.

Økonomien bak fullføringstall viser en side av saken som omhandler håndfaste fakta som argument for at en burde fokusere på denne utfordringen. Et annet viktig spørsmål er utfordringene for elevene som enten ikke fullfører, eller ender opp med å starte på unødvendig mange utdanningsløp i søk etter det løpet som passer dem best. Samfunnet har interesse av at alle elever i skolesystemet har det best mulig, siden ønsket er at alle skal kunne bidra til fellesskapet i fremtiden med kompetanse ervervet fra skolesystemet. Om elevene har en god og positiv opplevelse, er det også logisk å anta at fullføringsgraden blir høyere.

Et tiltak for å møte mange elevers interesser og slik bidra til bedre trivsel kan helt klart sies å være idrettslinjene (Fuglestad, 2014), hvor elever får studiespesialiserende kompetanse samtidig som de får drive med idrett i løpet av skoletiden, gjennom idrettsfag. For yrkesutdanningene er det ikke noe utbredt tilbud hvor de får drive idrett i skoletiden. Det er imidlertid noen få aktører som har slike tilbud, og flere av disse er blitt opprettet de siste årene. Denne oppgaven tar derfor utgangspunkt i disse linjene, og handler dermed om idrettstilbud på yrkesfaglinjer. For å få et bilde av hvorfor dagens tilbud har endt opp med

dagens form, vil et tilbakeblikk på historien være til hjelp.

1.1 Historien bak dagens tilbudsstruktur i videregående

Dagens tilbudsstruktur i den videregående skolen har utviklet seg mye de siste femti årene, og et tilbakeblikk på utviklingen kan derfor bidra til å kaste lys over hvordan og hvorfor vi har endt opp der vi er nå. Dynna (2011) og Kårhus (2016) sin gjennomgang av denne utviklingen viser hvordan nye læreplaner og reformer, fra skolekomiteens innstillinger i 1967 til kunnskapsløftet, har pekt fram mot akkurat dagens skole (Dynna, 2011; Kårhus, 2016). Idrettsfag kom inn i den norske skolen som et 2-årig kombinert grunnkurs i 1974. Dette ble innført på grunn av den nye loven om videregående opplæring i 1974, som i stor grad baserte seg på utfordringene som ble påpekt i innstillingen fra 1967 (KUD, 1967). Ett av målene var der at elever skulle få større sjanse til å komme inn på yrkesskolene og gymnasene (betegnelsen gymnas ble fjernet ved innføring av den nye loven), samtidig som de skulle få muligheten til å ta utdanning innen flere interesseområder (Dynna, 2011; Kårhus, 2016). Idrettsfag ble slik tiltenkt å være et verktøy for å fremme folkehelse, og idrettsfagene skulle bidra med å utvikle instruktører i idrettsorganisasjoner. Kombinasjonen av yrkes- og idrettsfag ble ikke utredet, siden det ikke var noen etterspørsel for dette den gangen. På grunnlag av dette ble det aldri utredet hva «idrettsfaglig yrkeskompetanse» i en slik utdanning skulle gi, sammenlignet med allmenne fag. Idrettslinjene ble godkjent som et utdanningsløp mot studiekompetanse i 1984, men da på grunn av de teoretiske fagene treningslære, idrett og samfunn, og treningsledelse. På denne måten ble aktivitetstidene ikke sett på som verdifulle i utdanningssammenheng. Fra skoleåret 1994-95 ble alle fylker pålagt å opprette studieretningen, og fra innføringen av kunnskapsløftet i 2006 ble fagene toppidrett og breddeidrett formalisert (Dynna, 2011). Slik har dagens idrettslinjer utviklet seg til å bli en alternativ studiespesialiserende studieretning, og ikke en yrkesfagretning (Dynna, 2011).

1.2 Utfordringer ved dagens utdanningstilbud

Det at idrettsfag er blitt en alternativ studiespesialiserende linje, blir problematisert i NOU 2018:15, hvor det pekes på at skoletilbudet i stor grad ser ut til å favorisere de studiespesialiserende linjene, og dermed også studiekompetanse fremfor yrkesfaglig og annen praktisk kompetanse. Her nevnes prinsippet om fleksibilitet i tilbudsstrukturen fra 1994, som skulle bidra til at det ikke eksisterte blindveier i utdanningssystemet (NOU2018:15, 2018). For slik systemet er, gjelder dette prinsippet kun for de som ønsker studiekompetanse. En elev

fra yrkesfag kan ta ett år med påbygg for å få studiekompetansen, men for elever på studiespesialiserende som vil ha fagkompetanse eksisterer ikke det samme tilbudet. Dette er relevant om en tenker seg at de som velger idrettslinjer tar dette valget for å få drive med idrett, og ikke primært for videre akademisk utdanning. Slike tilbud kan da tenkes å bidra til mindre «feilvalg» blant elever, og slik gjøre problemet litt mindre om elever får oppfylt både ønsket om å drive idrett og å ta en spesifikk utdanning. Samtidig kan det bli lettere å bytte linje om en opplever at utdanningen man har valgt er feil, dersom en kan fortsette å ha idrett på et yrkesfaglig løp.

Et annet problem kan identifiseres om en ser på Olympiatoppens mål for tilrettelagte utdanningsløp for idrettsutøvere i videregående, som sier at skolene skal bidra til: 1) helhetlig utvikling, med fokus på helhet og langsiktighet i utviklingsfokuset. 2) Utvikling utdanningsmessig, som betyr at skolene er ansvarlige for å gi disse elevene best mulig grunnlag for valg av fremtidige yrker eller utdanninger. 3) Idrettslig utvikling betyr dermed at skolene skal ha som prioritering at de utvikler seg i et lengre perspektiv i idretten sin, men også at utdanningen skal bidra til at lysten til å fortsette med idretten forblir minst like høy (Olympiatoppen, 2011). Disse målene er også et argument for å opprette slike kombinerte tilbud, for å kunne tilfredsstille idrettens interesse, her representert ved Olympiatoppen. Yrkesfaglige idrettstilbud kan dermed være et middel til å gjøre det mulig for skolene å bidra til at disse punktene oppfylles for flere elever, ved at de som ikke passer til den studiespesialiserende malen for idrett i videregående også får et tilbud.

Også i medieoffentligheten har flere har argumentert for det ønskelige i å kombinere idrett og yrkestilbud i den videregående skolen. I 2017 var for eksempel tidligere skihopper og toppidrettsutøver Anders Jacobsen ute i media og snakket om sin vei gjennom videregående, som først startet på idrettslinjen, og som endte på yrkesfag etter at han ikke følte at tilbudet på idrettslinja passet for hans ferdigheter. Flere rektorer på skoler med idrettslinjer kommenterte da at de var positive til slike linjer, men at det var utfordringer med dagens rammeverk for utdanningen. Rektorer på skoler med slike kombinerte tilbud peker også på dette, og viser til hvordan tilbudet gjerne går utover timeantallet i den yrkesfaglige fordypningen (Skjong, 2017; Torkel Anstensrud Schibevaag, 2017).

2. Problemstilling for arbeidet

Siden det ikke er gjennomført noen studier av yrkesfaglige idrettstilbud blir denne oppgaven ett kartleggingsstudie som tar sikte på å besvare disse spørsmålene:

- *Hvilke motiver ligger bak opprettelsen av yrkesfaglige idrettstilbud?*
- *Hvilke utfordringer og løsninger knyttet til utforming eksisterer?*
- *Hvordan er etterspørselen etter slike kombinerte tilbud i den videregående skolen?*

For å besvare disse spørsmålene må antallet slike tilbud som foreligger fremstilles, dette presenteres i kapittel 5.3. Deretter vil intervju bli foretatt av informanter strategisk utvalgt fra noen av disse skolene. Resultatene vil etter dette bli diskutert fortløpende som de presenteres med utgangspunkt i begrepet *styringsdiskurser*, som blir forklart under, og tidligere forskning på den mulige brukergruppen av yrkesfaglige idrettstilbud.

Styringsdiskurser kan belyse utdanningstilbudenes form, og i hvilken grad de er årsak til utfordringene skolene møter, men også til løsningene de kommer med. Tidligere forskning om den mulige brukergruppen vil på sin side kunne si noe om etterspørsel, og fungere som motargument mot, eller bekreftelse på det som kommer frem i intervjuene. Denne forskningen består da av studier om hvilken motivasjon elever har for å velge idrettslinjer, opplevelsen elver har av idrettslinjer, og idrettsdeltakelse ved yrkesfag. Studiene ble valgt etter en forstudie som forsøkte å identifisere den potensielle brukergruppen for et yrkesfaglig tilbud høsten 2020. Svarene på disse spørsmålene vil forhåpentligvis kunne bidra til å danne et bilde av disse utdanningstilbudene, og denne informasjonen vil forhåpentligvis være til hjelp for skoler som vurderer å opprette slike utdanningstilbud.

Oppgavens oppbygning er dermed først en presentasjon av det analytiske rammeverket med styringsdiskurser, og tidligere forskning om den mulige brukergruppen av yrkesfaglige idrettstilbud. Deretter presenteres metoden for datainnsamling, før resultatene diskuteres fortløpende i drøftingsdelen. Avslutningsvis blir det en sammenfattende drøfting og konklusjon.

3. Analytisk rammeverk

Som et hjelpemiddel til drøftingen og analysen ble det valgt å se etter ulike diskurser for å hjelpe med avgrensningen av oppgaven. En diskurs forstås da grovt som en abstrakt ramme for hva som er tillatt og ikke tillatt innen en slik rammens område, dette blir utdypet i de neste avsnittene hvor den teoretiske bakgrunnen blir fremlagt. Diskursene som undersøkes omhandler da hvilke faktorer som ligger bak hvordan skolens innhold utvikles, for å se nærmere på dette vil denne oppgaven benytte seg av en diskursanalyse inspirert av Dynna (2011), og Kårhus (2016) sine styringsdiskurser. Videre vil også Djupedal & Korshavn (2014) sin analyse av kunnskapsdiskursen i skolen inkluderes i denne rammen for å se på aspekter som kan være avgjørende for hvordan skolens innhold formes, i denne oppgaven vil da denne inkluderes som en styringsdiskurs for skolens innhold generelt.

Disse oppgavene anvendte en diskursdefinisjon som baserte seg på Foucault, som sier at en diskurs sees på som en kraftig strømning eller rammeverk som er materialisert igjennom sosiale institusjoner (Foucault, 1997, s. 199-200). Foucaults definisjon legger vekt på at det hovedsakelig er handlinger i skrift og tale som danner en diskurs, men ikke bare dette (Djupedal & Korshavn, 2014). Dynna (2011) og Kårhus (2016) benytter seg av Stephen J. Ball's diskursbegrep som bygger på Foucault's definisjon, ved at det legger vekt på at diskurser består av mye mer en skrift og tale (Dynna, 2011; Kårhus, 2016). En utdyping av begrepet fra David Kirk som omfatter all kommunikasjon tilknyttet arenaen enten det er intensjonelt, tilfeldig, gjennomtenkt, refleksivt, stilltiende eller eksplisitt blir og benyttet av Dynna (Dynna, 2011). Dynna bruker også C. H. Cherryholmes betegnelse som sier at diskurser både former og inngår i sosiale kontekster, uttrykker og skaper forestillinger om hva som er riktig og viktig, sant, og hvem som har makt til å bestemme rammene for tankevirksomheten. Cheryholmes poengterer også at diskurser er overlappende regler som fasiliterer de involvertes funksjon (Dynna, 2011).

Denne oppgaven bygger slik på disse fortolkningene av diskurs, sånn at diskursbegrepet i denne oppgaven er bredt. Dette blir gjort siden denne oppgaven bygger på hva informantene sier om den virkelige verden, og blir derfor vurdert å være ett bra verktøy for analysen i denne vide forståelsen av begrepet. I tillegg gjør det at disse fortolkningene er brukt på beslektede tema, at jeg anser det som rimelig å benytte de i min oppgave.

Her kommer en nærmere forklaring av hva Dynna (2011), Kårhus (2016), og Djupedal & Korshavn (2014) legger i de ulike diskursene, og hva deres studier fant. Kårhus (2016) peker i

tillegg til de som nevnes nedenfor, på politiske diskurser som sosial utjevning, lokal læreplanutvikling, tilrettelegging for satsende idrettsutøvere, ett nasjonalt fokus på utdanning for alle, eller forsøk på å ha kontroll over konkurransen fra de private aktørene i markedet (Kårhus, 2016). Disse diskursene blir ikke videre diskutert da de er så spesifikke, og kan sees på som deler av de andre diskursene. På samme måte snakker Dynna (2011) også om målstyring, men det blir her sett som en del av byråkratisering da dette skillet ikke tilfører denne oppgaven noe mer (Dynna, 2011).

3.1 De ulike diskursene

Markedsstyring er en diskurs som omhandler hvordan skolene utformer tilbudene ut ifra oppfattelsen av markedets etterspørsel, noe som er relevant da skolene har insentiver for å tiltrekke seg flest mulig elever siden de økonomiske midlene følger elevene (Dynna, 2011). Både Dynna (2011), og Kårhus (2016) fant da at denne diskursen forklarte en del av utformingen av dagens utdanningstilbud ved at skolene ser ut til å forme tilbud på denne måten, men at den ikke forklarer alt på egenhånd (Dynna, 2011; Kårhus, 2016).¹

Byråkratisering er en diskurs som i denne sammenheng sikter til i hvilken grad og på hvilken måte styring skjer igjennom direkte anvisninger, regler, og instruksjoner fra overordnet hold. Her er det da snakk om skoleeier, og statlig nivå med kunnskapsdepartementet og utdanningsdirektoratet. Læreplanen, med følgende presiseringer rundt hvordan den skal tolkes er ett eksempel på dette (Dynna, 2011). Dynna (2011) fant at ved de undersøkte skolene som studiet undersøkte hadde lærerne stor frihet innenfor læreplanens rammer når det gjaldt hva som skulle læres. Byråkratisering så på den måten ikke ut til å innvirke på tilbudenes innhold i veldig stor grad.

Brukerstyring som diskurs handler om i hvilken grad brukerne har påvirkningskraft av de ulike skolenes tilbud. Her er også insentivet som kommer av at pengene følger elevene relevant, da det gir brukerne makt igjennom hvilke skoler de velger (Dynna, 2011). Dynna (2011) fant at elever hadde ulik grad av påvirkningskraft ved de ulike skolene til å påvirke hvilke linjer som ble tilbudt.

Profesjonsstyringsdiskursen representerer i hvilken grad de ulike skolene og deres ansatte bestemmer hva de anser som best for elevenes opplæring og kvaliteten av denne. Slik at de

¹ Kårhus (2016) kaller dette nyliberalistisk styringsdiskurs, men presiserer at dette er det samme som markedsstyring.

som er faglærte med inngående kompetanse i de lokale forhold har mulighet til å bestemme og påvirke hvordan utdanningen skal være ved deres skole. Dynna (2011) bemerker at faglærere virket å ha mer å si for utformingen en overordnede myndigheter (Dynna, 2011).

Smal kunnskapsdiskurs som Djupedal & Korshavn (2014) snakker om i sin studie omhandler et syn hvor kunnskap i stor grad blir sett på som teoretisk, slik at praktisk kunnskap blir prioritert bort. Denne diskursen betegner skolenes innhold, og er et resultat av standardisering av ferdigheter og fag med mål om å bedre læringsutbyttet til elevene. Oppgaven fant da at denne smale kunnskapsdiskursen hadde motsatt effekt for mange elever, og hadde en ekskluderende effekt for de som ikke er best innen de teoretiske i skolen. Dette var da noe de særlig så ved yrkesfag som de undersøkte, hvor elever som var praktiske av seg ble møtt av fag som var utformet mye på samme måten som studiespesialiserende emner (Djupedal & Korshavn, 2014).

Kultur- og institusjonsdiskursen omhandler kulturene som har dannet seg over tid ved de ulike skolene. Lokale forhold tilknyttet kultur og sosialt liv i samfunnet rundt skolene har da påvirkningskraft for hvordan skolens innhold er utformet. En kan da se på denne diskursen som en motvekt som kan korrigere ovenfra og ned styring fra byråkratiet. Dynna fant at skolene viste forskjellige ulikheter som kom fra slike lokale forhold, slik at denne diskursen helt klart har innvirkning på utformingen av skolenes innhold (Dynna, 2011).

I analysen vil disse diskursene bli brukt til å vurdere hva som ser ut til å ha størst innvirkning på tilbudene, og hvem som ser ut til å ha størst innvirkning på problemstillingene. Altså hvilke styringsdiskurser spiller inn på motivasjon bak opprettelsen av tilbudene, utfordringene og løsningene, og til slutt hvordan de kan påvirke etterspørsel og tilbud. Tidligere forskning tilknyttet mulige elever for et yrkesfaglig idrettstilbud vil også bli brukt sammen med intervjudata i diskusjonen for å drøfte dette.

4. Tidligere forskning

4.1 Den mulige brukergruppen

For å identifisere og belyse mulige faktorer tilknyttet yrkesfaglige idrettstilbud søkte jeg etter informasjon om hvilke elever som kan være aktuelle for slike tilbud. Dette ble gjort på grunn av at utdanningstilbud må ha elever som søker seg dit for at de skal kunne eksistere, noe som gjør at kunnskap om hvem som er aktuelle for den yrkesfaglige idrettskombinasjonen er av interesse. Her ble dermed fysisk aktivitet hos yrkesfagelever, motivasjon for linjevalg hos idrettselever, opplevelse av idrettsfag hos toppidrettselever, diskurser på yrkes- og idrettsfag, og utformingen av utdanningssystemet elementer som kom frem som mulig relevante faktorer.

4.1.1 Idrettsdeltakelse hos yrkesfagelever

Antonsen (2017) og Olsen (2015) undersøkte fysisk aktivitet og idrettsdeltakelse hos elever ved yrkesfaglige linjer. Begge studiene brukte resultater fra standardiserte spørreundersøkelser (M. Antonsen, 2017; Olsen, 2015). Antonsens data var fra Ungdomsundersøkelsen i Trondheim 2009, mens Olsen samlet inn all data på egenhånd. Studiene så på sosial ulikhet og idrettsaktivitet for å se eventuelle sammenhenger mellom disse faktorene. Her ble det da funnet at de klassiske skillene som kjønn og etnisitet hadde mer forklaringskraft enn den sosiale bakgrunnen når det kom til deltakelse i idrett. Antonsen (2017) fant for eksempel at majoritetsungdom deltok mer i idrett jo bedre karakterer de hadde, mens det motsatte var tilfellet for minoritetsungdommen med mindre deltakelse jo bedre karakterer de hadde. Hos majoritetsungdommen foreslår Antonsen at dette er noe som skjer da det er en likhet i logikken bak det å lykkes på skole og i idrett (M. Antonsen, 2017). Slik at de som har løst kodene på det ene feltet klarer å føre dette over til andre felt, og på den måten klarer å oppnå suksess på flere andre felt (M. Antonsen, 2017). Videre fant Antonsen (2017) at gutter ved yrkesfag hadde større sjanse for å slutte å være aktiv i idrett sammenlignet med guttene ved studiespesialiserende. Hos jentene ved yrkesfag var det snakk om en enda større sjanse i den samme retningen. Tilsvarende fant Olsen (2015) den samme forskjellen mellom yrkesfag og de andre linjene, og tilsvarende forskjell mellom gutter og jenter (Olsen, 2015). Olsen argumenterte for at disse resultatene kunne stamme fra elevenes idretts- og vennskapskapital.

4.1.2 Motivasjon bak linjevalg hos idrettselever

Alderslyst (2011), Antonsen (2013), og Rypdal (2019) har undersøkt hvilken motivasjon som lå bak elevens linjevalg i videregående for elever som var idrettsaktive, deres studier besto av kvalitative elevintervjuer (Alderslyst, 2011; E. Antonsen, 2013; Rypdal, 2019). Felles for de tre studiene var at de så på hvilke faktorer som førte til at elever interessert i idrett valgte linjene de valgte. Alderslyst (2011) intervjuet elever og en representant for videregående opplæring i Hedmark fylkeskommune. Analysen av datamaterialet førte til fem ulike kategorier som beskrev hvorfor elevene valgte idrettsfag: 1) allmenn interesse for idrett, 2) trening og fysisk aktivitet, 3) sosialt miljø, 4) mulighet til å kombinere idrett og utdanning, 5) idrett og praktisk undervisning som avkobling i hverdagen og ønsket om studiekompetanse (Alderslyst, 2011).

Idrettsaktive elever som valgte studiespesialiserende med toppidrett som valgfag, fremfor idrettslinje ble undersøkt av Rypdal (2019) igjennom intervjuer av elever med denne studiekombinasjonen og lærere på skolen. Her kom det fram at muligheten til å velge realfag var en viktig motivasjon, men en frykt for en for stor totalbelastning også spilte inn på elevenes linjevalg (Rypdal, 2019). Idrettslinjene ble da sett på som en mulig kilde for interessekonflikter mellom de andre aktivitetsfagene og deres hovedidrett. Antonsen (2013) fant at fremtidsutsiktene også var ett viktig element uavhengig av idretten, noe som samsvarer med Rypdals (2019) funn angående viktigheten av å kunne ha realfag. Her ble det også funnet at indre og ytre motivasjon også kunne være en forklaring for valgene, da en respondent trivdes mens den andre ikke trivdes i studiesituasjonen (E. Antonsen, 2013).

4.1.3 Opplevelse av idrettsfag hos toppidrettselever

Toppidrettselevens opplevelse av idrettslinjer ble undersøkt av Askildsen (2012), og Frøyland (2013) (Askildsen, 2012; Frøyland, 2013). Askildsen (2012) intervjuet elever fra tredjeklasse ved en skole på Østlandet, resultatene ble deretter inndelt i seks kategorier som hver beskrev opplevelsen de hadde av idrettslinjen: 1) *forholdet mellom skole, klubb og det private*, belyste hvordan ett godt forhold bidro positivt til elevens opplevelser av sammenheng og erfaringer i hverdagen. En kortere reisevei til skolen var også en viktig faktor for opplevelsen. 2) *ulike arenaer på skolen* belyste elevenes prioritering av idretten fremfor alt annet. 3) *fagsammensetning og lærerkvalifikasjoner* omhandlet fagene med aktivitet siden de ble sett på som viktigst, og at lærernes forståelse av elever som er aktive i idrett var en viktig faktor for hvordan de opplevde hverdagen, 4) *å bli sett og hørt* omhandlet at å bli sett og hørt som de er

var viktig for opplevelsen, noe de mente aktivitetsfagene var den største kilden til. 5) *gode prestasjoner skaper flyt i hverdagen* pekte på at det å oppleve flyt var viktig, og at dette også i størst grad ble oppnådd igjennom aktivitetsdagene. 6) *den refleksive og rasjonelle eleven*, handler om evnene elevene har til å reflektere rundt sin hverdag, og ta grep på bakgrunn av en rasjonell refleksjon (Askildsen, 2012). Frøyland (2019) fikk lignende data fra sine informanter, hvor idretten var klart prioritert over skolen. Informantene satset på å nå langt i sin idrett, men bare en av fire følte mestring i både skole og idrett. Prioriteringen av idretten over arbeid med skole ble her forklart med at idretten de drev krevde slike prioriteringer, og at det ikke nødvendigvis var et resultat av manglende interesse (Frøyland, 2013).

I lys av de studiene som beskriver en mulig brukergruppe på den ene siden og det analytiske rammeverket på den andre siden, vil data bli analysert og diskutert i kapittel 6. Informantenes erfaringer blir altså sett opp mot eksisterende studier på den ene siden og det analytiske rammeverket på den andre siden. For å få til dette er en avhengig av en god metode for datainnsamlingen, som beskriver planleggingen og prosessen bak denne prosessen. Dette er tema for neste kapittel.

5. Metode

Kvalitativ metode ble valgt for denne oppgaven da undersøkelsesfeltet er relativt uutforsket, og feltet har en stor grad av sammensatthet og kompleksitet siden det inkluderer mange og samvirkende faktorer som for eksempel elever, lærere, øvrige ansatte ved skolene, skoleeier, fylke, utdanningspolitikk etc. (Dahler-Larsen, 2007, s. 322). En kvalitativ tilnærming er dermed et godt verktøy for å møte en slik sammensatt kompleksitet, siden den tar hensyn til at folk alltid er en del av sosiale kontekster hvor de hele tiden vil måtte forstå sine egne erfaringer. Denne forståelsen informantene sitter med er da et resultat av deres måte å tolke opplevelser og erfaringer til noe som gir mening (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 1-2). For dette studiet er det ikke prosessen bak meningsdannelsen hos informantene som er av hovedinteresse slik at følelser og tanker ikke hovedmålet, men deres representasjon av noe i den ytre fysiske verdenen. På dette viset er studiets datamateriale av en mindre subjektiv karakter enn det tradisjonelle kvalitative forskningsintervjuet, da informasjonen som søkes er aktuelle eksisterende situasjoner på deres skoler. Likevel kan det å notere seg ting som engasjement og ordleggelse være av verdi der det ser ut til å være relevant. Dette kapittelet vil ta for seg hvilke metodiske valg som er tatt for å komme frem til informasjonen som søkes, og hvilke metodiske overveielser som er tatt for å oppnå best mulig utforming for meg som forsker, informantene, og oppgaven.

5.1 Kvalitative forskningsintervjuer

Intervju ble valgt som datainnsamlingsmetode fordi at jeg ønsket informasjon om historien til tilbudene ved de aktuelle skolene, organisatoriske forhold, og praktiske implikasjoner (Creswell, 2014, s. 191). Dokumentstudier ble utelukket etter forstudiet som ble gjennomført høsten 2020, hvor det ble funnet at det ikke eksisterte studier av disse linjene i noen som helst form. Sammenlignet med dokumentstudier følte jeg også at intervju ga muligheten til å utforske svar som ble gitt, og at dette dermed ga større sjans for å oppdage noe jeg ikke hadde klart å få frem av dokumentstudier, etter som informasjonen en får ikke kan endres eller utbroderes av de som står bak den. Dette ble da også en måte å tillate uforventede svar, noe jeg tok høyde for eksisterte siden jeg kom inn som en utenforstående i et felt hvor informasjonen tilgjengelig var veldig begrenset for en observatør fra utsiden. Videre ble valget om å gjennomføre intervjuene via videomøter tatt på bakgrunn av koronasituasjonen. Noe som helt klart gjorde det enklere for meg som forsker rent praktisk, da jeg ikke trengte å reise landet rundt for å gjennomføre datainnsamlingen til oppgaven. Samtidig virket det også

som at dette gjorde det lettere for informantene å takke ja til å delta da muligheten til å finne passende tidspunkt for begge parter ikke var avhengig av ett like smalt tidsvindu, siden de var fri til å bli intervjuet der de best passet hver enkelt den dagen.

5.2 Intervjuguiden

For å få vellykkede intervjuer er det viktig med en god intervjuguide, da den danner rammene for intervjuets innhold (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 46). På denne måten sørger en også for at en innhenter informasjon om de temaene en er ute etter fra hver av de ulike informantene, samtidig som en ved å sørge for at spørsmålene er åpne og ikke har lukket døren for de uventede svarene. I utformingen ble det dermed fokusert på å unngå ja/nei svar, og legge til rette for mer utfyllende og reflekterende svar. Intervjuguiden brukt i studiet er semistrukturert da den inneholder åpne spørsmål som jeg ønsket å komme innom i løpet av intervjuet, men hvor rekkefølgen ikke var viktig. Samtidig trenger en ikke følge spørsmålene ordrett som de er nedskrevet, men en kan tilpasse dem underveis for å opprettholde flyten i intervjusamtalen (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 47). For å få utfyllende informasjon ble det også utformet enkle oppfølgingsspørsmål for å tydeliggjøre eller utdype svar i tilfelle svarene var kortfattet. Gode spørsmål var derfor viktig for å få informantene til å dele utfyllende informasjon som var relevant for forskningsproblemet. ²

5.3 Utvalget

Studiets utvalg var strategisk utplukket for å få informasjon om de problemstillingene oppgaven skulle omhandle, slik kunne tilgangen til relevant informasjon for oppgaven sikres (Creswell, 2014, s. 189). Første del av identifiseringsprosessen bestod derfor av å finne alle skoler som hadde tydelig informasjon om at de hadde idrettstilbud for yrkesfagelevne på sin skole, for deretter å sortere disse skolene ut ifra informasjonen om tilbudene på hjemmesidene deres.

Etter å ha identifisert skolene (N=17), ble det ut ifra deres hjemmesider identifisert tre forskjellige faktorer angående oppbygning: 1) *Toppidrett og YFF* (yrkesfaglig fordypning), Her ble det skilt mellom skoler som tilbød yrkesfaglig fordypning og toppidrett på bekostning av hverandre eller ikke. Noe som betyr at elevene som velger toppidrett fra yrkesfagslinjene enten får mindre timer i YFF, eller at de kan velge toppidrett uten å miste timer i YFF. 2)

² Se intervjuguide, Vedlegg 1.

Tilbudenes bredde, bredden på tilbudene viser om tilbudene er for en eller flere av yrkeslinjene ved skolene. Noen skoler ga elevene ved alle linjene muligheten til å velge toppidrettsfaget, mens andre skoler hadde tilbudet for enkelte utvalgte linjer. En skole ga også alle elevene muligheten til å velge fagene treningslære og toppidrett i tillegg. 3) *Spissede tilbud*, Spissede tilbud hvor skolene hadde tilbud rettet mot enkeltidretter. Noen linjer hadde tilbudene for elever som kun drev med én idrett, mens andre hadde flere idretter ut ifra samarbeid med idrettslag. Flere av skolene hadde også krav om at elevene var på ett regionalt eller nasjonalt prestasjonsnivå i sin idrett til elevene som søker på linjene, noe som indikerer ett fokus mot prestasjonsnivå over gjennomsnittet.

Utvelgelsen av informanter tok dermed utgangspunkt i hvordan deres tilbud var oppbygd, noe som førte til identifisering av fire ulike løsninger på yrkesfaglige idrettstilbud som så ut til å eksistere (her kan det være flere, da det var varierende grad av informasjon tilgjengelig), videre ble informanter fra fire skoler med ulike løsninger invitert til å delta i studiet. Informantene som ble invitert hadde da kjennskap til historien bak tilbudene ved skolen, organisatoriske utfordringer, og de praktiske effektene av tilbudene. Invitasjonene ble sendt til kontaktpersonene som stod oppført på deres hjemmesider, og kontakten med informantene ble opprettet deretter. Utvelgelsen av informanter fra skoler med ulike «løsninger» for oppbygningen av yrkesfaglige tilbud ble gjort med tanke på å tilfredsstillende en datametning angående «løsninger», noe som betyr at informanter fra flere skoler ikke så ut til å ville gi informasjon som tilførte noe helt grunnleggende og nytt (Creswell, 2014, s. 189). Her er det klart at flere løsninger kan eksistere uten å ha blitt identifisert av studiet, og at dette i ettertid kan vise at datametning likevel ikke var oppnådd. Tanken var å prøve å få to informanter med ulike stillinger fra hver skole for å få en større bredde i informasjonen, for å belyse eventuelle forskjellige faktorer som ble ansett som viktig i forskjellige posisjoner ved skolen. Dette ble da bare oppnådd ved én skole av ulike praktiske årsaker, slik at det ble fem informanter som stilte opp til intervju. Ut ifra intervjuene hos skole øst hvor det var to informanter vurderer jeg det også dit at muligheten for at jeg gikk glipp av noe veldig relevant er liten, da svarene til disse to informantene var veldig like. Noe jeg antar kommer av det faktum at de har samarbeidet tett for å få opprettet tilbudet ved skolen, dette antar jeg da også ville vært tilfellet hos de andre skolene. En kan anta at en har mistet noen små nyanser på grunn av dette, men det vil heller ikke være urimelig å anta at en har fått med seg de viktigste momentene som oppgaven var ute etter.

5.4 Anonymisering

Her kommer en presentasjon av hvordan anonymiseringen ble utført. Av hensyn til personvern og anonymitet har informantene blitt gitt navn fiktive navn på A. Skolene har fått navn etter geografisk plassering i forhold til hverandre, men ikke etter en typisk geografisk bruk av «nord» «sør» etc. på norgeskartet. Denne anonymiseringen ble gjort slik at informasjon i intervjuene skal kunne identifisere informantene eller skolene de jobber på, derfor brukes fiktive navn på deltakere og deres skoler. Klammeparentes blir brukt på stedsnavn, personnavn, og andre ting som kunne identifisere skolene og informantene. Dette ble da seende ut slik: [kommunen], [nabokommunen], [det nye fylket] etc. (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 75-76). Dette handler da om å unngå eventuelle negative effekter for informantene og deres skoler, selv om jeg mener informasjonen som er innhentet igjennom intervjuene ikke inneholder utsagn som vil sette de eller andre i problematiske situasjoner (Atkinson & Delamont, 2010, s. 7-12).

5.5 Intervjusituasjonen

Intervjuene ble gjennomført ved bruk av Microsoft Teams, slik at informantene bestemte hvor de valgte å delta fra. Bruken av videomøte førte også til kroppsspråk, og andre non-verbale faktorer ble vanskeligere å fange opp underveis i samtalene. Dette blir også litt forsterket av den lille tidsforsinkelsen som eksisterer over nett, slik at jeg som intervjuer og informantene begynte å snakke samtidig gjentatte ganger som ett resultat av det. Noe som var mer fremtredende i starten av intervjuene, før denne dynamikken ble oppfanget av begge parter. Selv om det var utfordringer teknologisk gikk samtalene veldig bra, og ser en bort i fra intervjuguiden så var informantene veldig engasjert og personlig investert i tematikken slik at intervjuene nesten ble selvgående hvor jeg som intervjuer kunne sitte og krysse av på intervjuguiden for hvert tema som ble besøkt. De ulike intervjuene hadde også sine egne særtrekk som førte til ulike dynamikker i de ulike intervjuene, noe som er ett resultat av at informantene som alle andre personer er forskjellige (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 61). Noen informanter kunne komme med veldig fyldige uttredelser for sine svar uten oppfølgingsspørsmål, mens andre ble stilt oppfølgingsspørsmålene for å få ut like mye informasjon. Ellers var det fokus for meg som intervjuer av fremmede å vise ydmykhet og takknemlighet for at de valgte å bruke sin tid på å besvare spørsmål, og å ha en avslappet og uformell men samtidig respektfull tone i intervjuene. Slik ble det lagt opp til at det ikke skulle være noe i intervjusituasjonen som gjorde at informantene følte de måtte svare på en

gitt måte. Videre var parafraseringer av informantenes svar brukt for å oppklare om jeg tolket svarene rett, og fokus på tydelighet i spørsmålene som ble stilt noen grep det ble fokusert på intervjueteknisk (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 66).

5.6 Transkribering

Transkriberingen av intervjuopptakene ble gjort rett etter gjennomført intervju slik at hele samtalen var friskt i minnet, sånn at eventuelle uklarheter i opptakene ikke skulle være en utfordring. Å transkribere opptakene til tekst rett etter var også gjort med tanke på å få en best mulig representasjon av det som ble sagt, for selv om transkriberingen ble gjort ord for ord kan tenkes å miste enkeltdetaljer om en hadde ventet lengre (f.eks. ord som er utydelige i opptakene etc.) (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 73). For meg ga det mening med en pragmatisk tilnærming til transkriberingen, slik at pauseord som «æh» og lignende ble sløyfet, da jeg var ute etter svarenes innhold. Gjentakelser, og formuleringer som ikke hadde meningsbærende innhold eller ble nevnt i en reformulering av seg selv rett etterpå ble også droppet. For å markere pauser imellom ord ble ... brukt, dette ble gjort for å gi en mest mulig autentisk fremstilling av det som ble sagt.

Hadde min vurdering av intervju spørsmålene vært at de gikk inn på sensitive eller på noen måte vanskelige tema for informantene, ville det etter min mening vært relevant å notere dette. Her vurderte jeg det slik at hverken spørsmålene som var utformet, eller hvordan intervjuene faktisk utartet seg på noe som helst vis tilsa at dette tilførte noen verdi til dette studiet da det ikke var snakk om noe slike tema (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 74-75). Etter transkriberingen ble anonymiseringen gjennomført slik at skolene og informantene ikke skulle kunne identifiseres ut ifra svarene, og når dette var gjort ble opptakene av intervjuene slettet.

5.7 Analyse

I semistrukturerte intervjuer vil svarene informantene gi en stor mengde informasjon i varierende struktur, noen kan svare på flere spørsmål samtidig mens andre kan fante seg i korthet. Slik vil da datamaterialet være omfattende, og svarene kan være spredt utover hele de transkriberte intervjuene. Dette krever derfor at en må se etter svar eller supplement til spørsmål igjennom hele intervju transkript. For eksempel vil mye kunne bli besvart direkte til spørsmålene som blir stilt, men tangenter til andre svar kan være like eller mer relevante for

andre spørsmål (E. Magnusson, & Marecek, J., 2015, s. 83-84). Analysen i denne oppgaven ble på bakgrunn av dette valgt å gjennomføres ut ifra overordnede tema som ble dratt ut av datamaterialet, og kan da karakteriseres som en manuell temasentrert analyse siden dette ble gjennomført uten dataprogram for koding. Valget om å gjøre en manuell analyse ble gjort da datamaterialet omhandlet fem transkript på fire til fem sider hver, noe som tilsa at det mest tidseffektive for meg i prosessen ville være å analysere på denne måten. At det var snakk om kun fem intervjuer av overkommelig lengde, gjorde at jeg vurderte det dit at denne metoden ikke ville føre til at relevant informasjon ble utelatt. Analysen kan beskrives som induktiv ved at den bestod av å sortere datamaterialet i kategorier som besvarte problemstillingene for oppgaven ut ifra hva som ble sagt, og deduktiv da dette blir tolket i lys av teori fremsatt av tidligere forskning, og diskurser på den andre siden. slik ble da kategoriene for diskusjon disse: 1) bakgrunnen for å opprette yrkesfaglige idrettstilbud, 2) Utfordringer og løsninger, 3) Etterspørsel.

5.8 Etiske overveielser

Prosjektets første etiske overveielser ble tatt i utformingen av prosjektbeskrivelsen, og siden dette studiet kun omhandlet personopplysninger måtte denne godkjennes av Norsk senter for forskningsdata. Her ble det da klargjort at ingen sensitive opplysninger skulle behandles, og at all sporbar informasjon skulle slettes etter at intervjuene var transkribert og anonymisert. Anonymisering er ett tiltak både for å få deltakere til lettere å stille opp, men også for å beskytte de mot eventuelle negative effekter fra å delta (Atkinson & Delamont, 2010, s. 7-8). Informantene ble informert om hvordan intervjudata ble behandlet, hvilke tiltak som ble gjort for å holde datamaterialet konfidensielt, hvordan data ble oppbevart på passordbeskyttet enhet i tillegg til oppgavens mål (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 76). I informasjonsskrivet ble det også klargjort at de som takket ja til å delta, på hvilket som helst tidspunkt kunne velge å trekke seg uten begrunnelse.³

Videre i forskningsprosessen har det vært viktig å være tydelig på hva som har blitt sagt, slik at valget av datafremstilling falt på å vise utdrag fra de transkriberte intervjuene slik at det ble tydelig hva som ble sagt av informantene. Dette har også med troverdighet å gjøre da det klargjør hva jeg drøfter ut ifra, noe som er ment å vise at jeg ikke tillegger informantene meninger eller ytringer som ikke er deres. Angående konsekvenser ser jeg ikke negative

³ Se informasjonsskriv, Vedlegg 2.

konsekvenser av å delta som forklart under kapittel 5.2 om spørsmålsutformingen. Når det gjelder positive konsekvenser så er det klart at informantenes deltakelse i studiet gjør at de bidrar til å skape et kunnskapsgrunnlag for de yrkesfaglige idrettstilbudene, noe som helt klart er i deres interesse.

5.9 Reliabilitet og validitet

I tester og måling ønsker en objektivitet, og for å snakke om dette i forskning passer det å dele dette i to deler mellom reliabilitet og validitet. Reliabilitet omhandler grovt sett i hvilken grad en oppnår de samme svarene hver gang en bruker et måleinstrument, mens validitet på sin side omhandler i hvilken grad en får svaret en er ute etter (Miller, 1986, s. 14-21). I ett intervjustudie som dette vil da reliabiliteten være i hvilken grad en får den samme informasjonen fra de samme spørsmålene hos de ulike informantene. Ut ifra svarene som ble innhentet vil jeg si at reliabiliteten til spørsmålene i intervjuguiden var god. Validitet i ett slik studie omhandler da i hvilken grad en får svar på det en ønsker, noe som viser om spørsmålene er korrekt formulert. Jeg vurderer også validiteten her til å være god, da jeg fikk svar som ga den informasjonen som studiet var ute etter.

For reliabilitet og validitet tilknyttet analyse og drøfting valgte jeg å fremvise utdrag fra intervjuene i sin helhet for å vise hva som diskuteres, slik vil den som leser oppgaven forhåpentligvis ikke være i tvil om hva som er informantenes svar og hva som er mine tolkninger (E. Magnusson & Marecek, 2015, s. 87). Dette er da et valg for å bidra til oppgavens troverdighet ved å ikke bare fremstille parafraaseringer eller generaliseringer av informantenes svar.

Angående oppgavens troverdighet er også min rolle som forsker viktig, da forskeren er den som gjennomfører intervjuene. En avklaring av min bakgrunn er da ment å vise leseren mitt forsøk på å være reflektert i diskusjon og analysearbeidet. Dette vil da være et bidrag til troverdighet ved å vise at en ikke sitter med skjulte intensjoner i oppgavens vinkling og konklusjoner (Atkinson & Delamont, 2010, s. 305).

Fra høsten 2009 til våren 2012 gikk jeg treårig idrettslinje, hvor jeg da hadde toppidrett som valgfag. Dette valget ble tatt på bakgrunn av at jeg var en aktiv idrettsutøver og ønsket å kunne drive mest mulig trening tilknyttet idretten. Hadde jeg hatt muligheten til å velge yrkesfag med toppidrett ville dette vært noe jeg kunne vurdert når det ble søkt videregående utdanning. Jeg har siden den gangen vært en aktiv idrettsutøver i min idrett frem til 2019 noe

som har gitt meg en del innsikt i utdanningsmotivasjonen til medutøvere og konkurrenter. Innen idretten har jeg hatt noen treneroppgaver, og har da vært eksponert for utøvere som har vært i situasjonen der valg av videregående har stått mellom idrettsinteresse og yrkesinteresse. Videre har jeg hatt en mindre stilling som kroppsøvlingslærer i en videregående skole, og jeg har jobbet en del som bygningsarbeider. Igjennom denne arbeidserfaringen har jeg da truffet elever og lærlinger fra videregående utdanning som har vært idrettsaktive. Denne erfaringen har da vært bakgrunn for min interesse i disse utdanningstilbudene, og grunnlag for valg av tema for denne oppgaven.

6. Analyse og diskusjon

Her vil studiets resultater presenteres, og diskuteres ut ifra problemstillingen, tidligere forskning, relevant litteratur, og det analytiske rammeverket. Valget om å drøfte funnene fortløpende som de presenteres blir gjort for å unngå for mye repetering. Først presenteres skoler og deltakere med grunnleggende informasjon om studietilbud, og informanters bakgrunn. Videre blir problemstillingene drøftet i rekkefølge: 1) hvilke motiver ligger bak opprettelsen av yrkesfaglige idrettstilbud, 2) hvilke utfordringer og løsninger knyttet til utforming eksisterer, 3) hvordan er etterspørselen etter slike kombinerte tilbud i den videregående skolen? Dette vil da bli diskutert fortløpende i lys av ulike styringsdiskurser og forskningen om den mulige brukergruppen av yrkesfaglige idrettstilbud.

6.1 Presentasjon av deltakere og skoler.

Skole nord

Skolen har tilbud om toppidrett til elevene på de yrkesfaglige linjene for bygg og anleggsteknikk, helse og oppvekst, og teknisk og industriell produksjon. Her søker elevene yrkeslinje igjennom VIGO, og blir vurdert for opptak til toppidrettstilbudet etter at de har fått plass. Elevenes idrettslige nivå, og grad av satsing blir da brukt til å vurdere om elevene blir tatt med. Skolen har rundt 900 elever, hvor halvparten er studieforberedende program, og den andre halvdel er yrkesfaglige program.

Arvid har vært avdelingsleder for idrett og studiespesialiserende, og har vært dette i seks år, og har jobbet som lærer i skolen siden 2005. Utdanningen hans er som realfagslektor. Var med på å starte opp toppidrettstilbudet for yrkesfagelevne ved skolen. Han har drevet med idrett, og har også hatt tillitsverv i idretten lokalt, regionalt, og nasjonalt.

Skole sør

Skolen tilbyr toppidrett til elever ved alle yrkeslinjer på skolen. Elevene søker yrkeslinje igjennom VIGO, og blir vurdert for opptak til toppidrettstilbudet etter at de har fått plass. Idrettslig nivå, og grad av satsing blir da brukt til å vurdere om elevene blir tatt med. Skolen har rundt 1500 elever.

Anne har vært avdelingsleder for idrett, og medier og kommunikasjon i ni år, og har jobbet som lærer i over ti år før dette. Hennes utdanning består av hovedfag i idrett, årsheter innen geografi, noe realfag, rektorutdanning, og PPU. Hun var ansvarlig for å starte toppidrettstilbudet for yrkesfagelevne ved skolen.

Skole midt

Skolen tilbyr toppidrett for yrkesfagselver som driver ishockey i samarbeid med en annen skole i byen, dette gjelder da yrkesretningene elektro og byggfag. Elevene søker yrkesfag igjennom VIGO, og kan deretter fremme ønske om opptak til denne kombinasjonen. For å få til denne kombinasjonen så går disse elevene ett ekstra år for å få plass til alt, og samtidig ha rom til å forbedre seg innen sin idrett. Skolen har ca. 1100 elever.

Arne har vært faglærer ved skolen siden 2006, og er nå gått over i en rådgiverstilling i tillegg for elektro og idrettsfag. Han har grunnfag idrett, sosial pedagogisk rådgiving, og mellomfag i pedagogikk. Var med på å starte tilbudet på skolen i 2008. Har selv vært en aktiv utøver i idrett, og er nå trener som en del av jobben.

Skole øst

Skolen tilbyr idrettsfagene aktivitetslære, toppidrett og treningslære til alle elever ved skolen. Elevene søker yrkeslinje i VIGO, og sender samtidig inn skriftlig ønske om å ta denne kombinasjonen. For å få det til å gå opp har alle som går idrettsfag ved skolen ett ekstra studieår, både yrkesfaglig og studiespesialiserende retning. Skolen har rundt 120 elever.

Agnar er rektor ved skolen, og var med å starte opp idrettstilbudet ved skolen før han ble rektor, og har jobbet ved skolen i snart 30 år. Han er utdannet realfagslærer, og har senere tatt master i skoleledelse, juss for skoleledere, og noe veiledningspedagogikk og spesialpedagogikk. Han har også vært aktiv i skilmiljøet i både krets og skiforbundet nasjonalt.

Anton er faglærer i idrett og samfunnsfag ved skolen, og har jobbet der siden 2000 tallet. Han er utdannet fritidspedagog (svensk utdanning, bachelor), og fra Norge har han FPPU, ett år verdt i studiepoeng i samfunnsfag, bachelor i idrettsvitenskap, og holder her på med master. Han har også jobbet som lærer i Sverige og har derfor erfaring fra utdanningssystemet der. Innen idrett har han noen trenerkurs innen langrenn.

Informantene som ble intervjuet hadde alle vært delaktige, og pådrivere i opprettelsen av de yrkesfaglige idrettstilbudene på sine skoler. De viste seg å være flere fellesnevner som gikk igjen i historiene de fortalte, og noen ulikheter som gjerne kom av lokale forhold hos de ulike skolene. Her vil da de mest fremtredende likhetene og ulikhetene som kom frem av analysens sortering diskuteres.

6.2 Bakgrunnen for å opprette yrkesfaglige idrettstilbud

Som nevnt tidligere i kapittel 1.1 er dagens utdanningstilbud ett resultat av utviklingen fra 1974, og en tid der det ikke var en oppfattet etterspørsel etter kombinasjonen yrkesfag og idrett. I dag kan det se ut til at det eksisterer ønsker om slike tilbud fra svarene til informantene ved skolene, og det faktum at elever søker og velger denne kombinasjonen underbygger dette. Alle de intervjuede snakket også om det å holde elever i nærmiljøet for den lokale idrettens del, slik at en kunne forebygge tap av utøvere til større byer etc. ved å ha attraktive tilbud for flest mulig. Noe som representerer hvordan kultur- og institusjonsdiskursen kan styre utformingen av tilbud (Dynna, 2011), ved at interesse for det lokale forholdene hos skoler fører til at de former tilbud deretter. Flere snakket også om at alle som ønsket å ha idrett på videregående ikke nødvendigvis burde ta studiespesialiserende ut ifra deres egne ferdigheter, eller interesser. Arvid ved skole Nord sa for eksempel dette om hvorfor de ønsket et slikt tilbud:

Og bakgrunnen var jo egentlig at ikke alle burde kombinert, eller at alle som driver med idrett da igjennom videregående opplæring har jo egentlig ikke tenkt å studere etterpå, altså valget når de velger idrettsfag har vært veldig populært da i mange år hos oss, men at vi ser at en del velger idrett til tross for at de egentlig kunne tenkt seg ett yrkesfag da.

Her kommer det frem at idretten ser ut til å være hovedmotivatoren for mange elever når de velger utdanningsløp, og at flere på bakgrunn av dette tar ett studiespesialiserende løp selv om de ikke vil ha bruk for denne kompetansen etter videregående. Dette samsvarer med Frøylands (2013) funn om at det er en gruppe elever som vil prioritere idretten først når de får muligheten. Arvids beskrivelse kan også sies å representere en profesjonsstyringsdiskurs ved at de som fagpersoner så en mangel i deres utdanningstilbud, som slik gjorde at de ønsket å opprette tilbudet. Slik ser det dermed ut til at profesjonsstyring har hatt mye å si for opprettelsen av tilbudet ved skolen, noe som videre underbygger funnene til Dynna (2011) som viste at profesjonsstyring var mer avgjørende for tilbudet en overordnede myndigheter. Når det kommer til elever som kanskje ikke burde valgt studiespesialiserende linjer på grunn av sine egne skoleferdigheter innen det teoretiske fagene, er Arnes svar på hvorfor de ønsket å opprette et slikt yrkesfaglig idrettstilbud hos skole midt beskrivende av denne utfordringen:

Men vi så og etter at vi gjorde en grov utregning på de som kom tilbake til [fylkets] hockey da, på selve hockeypillerne som hadde gått NTG-systemet fått generell studiekompetanse, eller ønsket å få det da igjennom det private, at åtte av ti stykker

kom tilbake uten studiekompetanse. Og det syns vi var.. jeg er jo en skolemann, og han som var med meg og jobbet med det her, [navn på kollega].. det var ganske opprivende å se altså hvor mange som kom tilbake etter videregående og på en måte hadde så store hull i utdanninga si, og vi ønsket å tilrettelegge for et offentlig tilbud da som tok vare på kombinasjonen både ut ifra det å kunne drive en idrett på dagtid, men og kunne ta en utdanning ut ifra motivasjon. Altså. Teoretisk vil gjennomføringsgraden øke betraktelig da. Og det har vi jo erfart.

Her hadde de altså håndfaste tall på at det var noe i utdanningssystemet som burde endres, om de skulle klare å få flere elever til å ende opp med en utdanningskompetanse etter fullført studieløp. Oppfattelsen av at det var rom for endring i systemet, og at dette satt i gang prosessen for å få opprettet et kombinert yrkes- og idrettsfagstilbud representerer en markedsstyringsdiskurs ved at de identifiserte et tilbud som manglet noe. Slik at tilbudet de opprettet tilfredsstilte et marked som ikke tidligere var identifisert. En kan også si at dette representerer profesjonsstyring ved at de hadde en vurdering igjennom sin kompetanse og innsikt i skolen at kvaliteten i utdanningstilbudet burde bedres for elevenes beste (Dynna, 2011).

NTG-systemet som nevnes kan antas å være et populært tilbud for idrett, på samme måte som Arvid ved skole Nord beskrev deres idrettstilbud som populært. Noe som belyser hvordan elever kan velge på bakgrunn av popularitet, og ikke nødvendigvis etter ferdigheter og interesser for fremtidige yrker. Ved skole midt har de da hatt ett yrkesfaglig idrettstilbud over lengre tid, og tallene for gjennomføring er en klar pekepinn på at dette er ett tiltak som fungerer for å øke fullføringsgraden hos disse elevene ut ifra det Arne sier. En kan dermed anta at slike tilbud dekker flere av motivasjonene Alderslyst (2011) beskriver som viktig for hvorfor elever valgte idrettsfag, en kan tenke at muligheten for å kombinere idrett og utdanning er den viktigste. På den andre siden er tilfellene hvor populariteten til tilbudene spiller inn på elevenes valg noe som kan bety at elevene i vel så stor grad prioriterer sosialt miljø.

Anne ved skole Sør nevner en annen faktor som omhandler realiteten for mange unge idrettsutøvere, og sier dette angående idrettsutøvere i sitt fylke:

Men de fleste har jo av de som spiller proft på handball og fotball i vår region, er jo utdannet håndverkere og kombinerer dette med en sånn 50% jobb 50 % proff, eller 100% prosent jobb og 50% proff i tillegg da. Siden det er sånn fotballaget i

andredivisjon og håndballaget i eliteserien. Så har de rykket litt opp og ned, men det er ikke så mange som kan leve av det fulltid over lang tid.

Dette underbygger utsagnene om at de som driver idrett i videregående ikke bare er elever som ønsker å gå høyere utdanning. Svaret viser også realiteten som mange av elevene ved idrettsfag kan ende opp i, hvor det blir nødvendig å jobbe ved siden av da det er få som kan leve av inntektene fra idretten. Noe som dermed vil gjøre ett slikt utdanningstilbud veldig attraktivt ved at elevene får tid til å satse på idretten, kombinert med at de får en utdanning innen ett yrkesfag som også vil bidra til en bedre lønnet jobb som kan finansiere egen idrettssatsing. Annes utsagn viser her hvor viktig det kan være for elever som skal velge utdanning at mulighetene for å kombinere idrett og utdanning er til stede, dette underbygges også av funnene til Alderslyst (2011). Videre er Antonsen's (2013) funn om at fremtidsutsiktene utenom idretten er ett viktig element for flere når de velger linje, noe som argumenterer for at muligheten til å kombinere idretten på andre linjer enn studiespesialisering er ett bidrag som kan få flere til å fortsette med idrett lengre.

Agnar forteller om en annen innfallsvinkel, og hvordan den var avgjørende for at de startet opp ett yrkesfaglig idrettstilbud hos skole Øst. Dette omhandler elever som ville valgt utdanning etter ferdigheter og interesser de har i tilknytning fremtidige yrker. Her ble det snakket om frafallsproblematikken i idretten sett i lys av de eksisterende studietilbudet, og om det var slik at potensielle elever sluttet med idrett på grunn av at de ønsket en yrkesutdanning:

Og det vi så da var jo at dette var jo ett tilbud kun for de som ønsket studieforberedende utdanningsløp. Også var det jo her ... ble det jo da veldig inntresant sett i lys av frafallsproblematikken innenfor da ... og mitt engasjement innenfor langrenn da ... også begynte vi å vurdere det her da med liksom.. er det slik at vi mister en del idrettsutøvere her nå da, fordi at det ikke har noen mulighet til å kombinere det med yrkesfag? Også startet vi den prosessen og jobbinga med det her som da førte til at vi valgte å gå ganske bredt da og tilby ett idrettstilbud for både yrkesfag og studieforberedende.

Agnars bemerkninger representerer godt det som står i NOU 2018:5 om hvordan dagens tilbudsstruktur ser ut til å være fokusert mot studiespesialiserende linjer fremfor yrkeslinjer, og at dette er noe som idrettsengasjerte i skolene ser i form av utdanningsvalg elevene tar.

Anton fra samme skole nevnte også sin bakgrunn fra det svenske skolesystemet, som gjorde at han hadde med seg en innsikt om at kombinasjonen yrkes og idrettsfag også burde fungere i Norge:

I Sverige har det jo bestandig vært sånn at man kan gå yrkesfag uansett hvilken idrett en holder på med. Men så har vi en kompis som gikk i [skole i nærheten], og han hadde nok sikkert gått yrkesfag visst han hadde hatt mulighet eller hvert i diskusjon om det. Og det var helt umulig, og vi syns jo det var litt rart da.

Disse utsagnene viser at både Agnar og Antons erfaringer har vært ett viktig grunnlag for å spør om det har vært mulig å opprette slike tilbud. Agnar har sine opplevelser i fra langrennsmiljøet som bakgrunn for interessen i slike tilbud, mens Anton har erfart det svenske systemet. Kompisen som Anton snakker om, er også verdt å nevne da situasjonen som er beskrevet her minner om ting de andre informantene har sagt. Altså at de har kunnskap om personer som helt klart ville vurdert slike tilbud den gangen de skulle velge videregående utdanning, noe som er et argument for at slike tilbud sannsynligvis kan være attraktivt for flere.

Agnar og Anton nevnte også hvordan de før opprettelsen av idrettstilbudet hadde informasjon om ett stort elevkull som var rimelig aktiv i idrett i bygdene som sognet til skolen, og at de derfor ønsket å ha tilbud som økte sjansen for at flest mulig av disse valgte skolen deres. Anton beskrev kunnskapen de hadde om dette kullet slik:

Det var jo mange som var idrettsinteressert, en stor gruppe, så jeg tror vi var åtte stykker tror jeg det året, eller åtte eller ni som søkte da idrettsfag, og det er jo klart at vi var jo redd for at kanskje seks sju stykker av de skulle flytte i fra [kommunen] da ikke sant. Det er jo liksom det som er grunntanken i en sånn liten bygd da, alle elevene teller på en måte.

Agnars bemerkninger viser og hvordan det å øke sjansen for at flere elever valgte den lokale skolen hadde stor betydning i opprettelsen av tilbudet:

Også var det jo at vi er en liten skole, vi har ikke ett så stort ett elevgrunnlag, også var det hva kan vi gjøre for å på en måte demme opp litt for at de reiser bort. Og da begynte vi å tenke litt på det.

Bemerkningene til Agnar og Anton beskriver godt hvordan elevkull er viktig for skolene, særlig mindre skoler hvor hver enkelt elev utgjør en mye større prosentandel av elevmassen

en ved en stor skole. Om det er slik at elever som er idrettsaktive velger den tradisjonelle idrettslinjen i fravær av et annet tilbud kan dette være en faktor som spiller inn i på aktivitetsnivået og idrettsdeltakelsen hos elever ved yrkesfag, slik at de som velger yrkesfag slutter med idrett når de ikke har muligheten til å velge denne kombinasjonen. Kombinerte yrkes- og idrettsfagstilbud vil da kunne tenkes å øke de lave aktivitetstallene og idrettsdeltakelsen for disse elevene som Antonsen (2017) og Olsen (2015) fant i sine studier, om dette er tilfellet. En annen betraktning som gjør det attraktivt å få flere elever til å bli lengre i oppvekstmiljøene sine er at de blir værende i lokalidretten, og at de slik bidrar til å opprettholde både større og bedre idrettsmiljøer for disse aldersgruppene. Anne beskrev dette slik:

Hvis de bare flytter til [nabobyen] så kan de jo fortsette hjemme i [kommunen], men mange flytter til Bergen, Trondhjem, Oslo, sånn at da mister man jo de jo en del år fra lokalidretten da, kanskje de viktigste åra sånn sett.

Arne sier dette om elever som flytter:

Og utgangspunktet var at vi så at i [fylkets] ishockey så dro det hvert år ganske mange gode talenter ut for å kombinere nettopp skole og utdanning, og de dro til NTG-systemet på den tid eller til Sverige. Og det gjorde at vi mistet veldig mye talenter her da.

Arvid beskriver fordelene med å holde flere i nærmiljøet slik:

Også har du på en måte sånn som [kommunen] for eksempel som har, vi har jo [universitet], med en del tilbud, men det vi ser i stor grad det er at elevene hos oss som går på studieforbereende de reiser jo ut av byen og er på en måte og tapt for idretten en periode. Sånn at spesielt for lagidrett da, fotball, håndball er at de ... for å ha flere seniorutøvere i idretten, da så vi på muligheten for å være med å støtte opp under dette, og når du har yrkesfaglig utdanning er det større sjanse for at du blir igjen på [kommunen]. Eller i området her da.

Disse utsagnene tydeliggjør ikke bare en interesse for å holde flere ved skolene, men også det å bidra til idrettene i lokalmiljøene. Dette er da en ønsket bieffekt av å få flere til å være lengre i oppvekstmiljøene sine, og her er det klart at informantenes involvering i lokalidrett, og engasjement for det lokale har vært viktige faktorer for at yrkes/idrettskombinasjonen ble opprettet. Dette er da klare tegn på at skolene har en stor grad av profesjonsstyring hvor de

som er kvalifisert ved skolene får mye bestemmelsesmakt, noe som fører til at de har muligheten til å dra i gang nye tilbud ved skolene. Kultur- og institusjonsdiskursen kan også sies å være viktig for de skolene som har fått opprette disse tilbudene da tradisjon, historie og skolekultur vil ligge til grunn for hva som blir oppmuntret eller tillat ved de ulike skolene (Dynna, 2011). På denne måten er lokalsamfunnets interesser også en faktor som spiller inn, enten det er i hvilken grad det er viktig for skolen å jobbe for å holde oppe befolkningstall i allerede små kommuner. Eller om det er idrettsmiljø som ønsker at flest mulig skal bli for å opprettholde eller utvikle disse miljøene, som da igjen er faktorer som kan virke korrigerende på styringen ovenfra i skolesystemet (Dynna, 2011).

En markedsstyringsdiskurs er også fremtredende her siden det pekes på en eksisterende etterspørsel etter en type utdanning, som bidrar til at elever velger å flytte for å gå på de skolene som i størst grad oppfyller deres ønsker om utdanningsinnhold. Elevenes prioriteringer kan da sies å samsvare med kategoriene Alderslyst (2011) fant som beskrev hvorfor elever valgte å gå idrettsfag, spesifikt muligheten til å kombinere idrett og utdanning samt den generelle interessen i fysisk aktivitet og idrett. Rypdal (2019) og Antonsens (2013) funn om hvorfor elever heller velger å ta toppidrett som valgfag på studiespesialiserende fremfor å gå idrettslinje siden de ønsker å kunne ta realfag underbygger også hvor viktig det er for flere elever at deres ønsker om utdanning utenom idretten kommer først. Noe en kan anta har overføringsverdi også når det gjelder elever som ønsker yrkesfaglig kompetanse, og en kan da si at Arvids bemerkninger om at kombinerte yrkes- og idrettsfagstilbud kan føre til at flere blir igjen i kommunen, representerer en markedsstyringsdiskurs hvor en mulig etterspørsel har ført til at skolen har opprettet ett tilbud for å fange opp dette.

Markedsdiskursen danner slik rammene som i stor grad bestemmer handlingene som er mulig innen institusjonens rammer (Foucault, 1997), noe som i dette tilfellet er å handle på bakgrunn informasjon fra markedet til skolen.

6.2.1 Kort sammenfatning

Informantene oppfatter det slik at ikke alle burde valgt en studiespesialiserende linje, og at slike elever burde ha muligheten til å kombinere en yrkesfaglig utdanning med idrett i skolen. Mange elever motiveres mer av idretten enn utdanningen, slik at utdanningstilbud som er utformet sånn at de har som mål å fange opp disse elevene uten at de ender opp med å velge noe på bekostning av det andre bør etterstrebes. Studiene som omhandlet motivasjonen for å velge idrettsfag underbygde denne oppfattelsen, hvor idrett var den viktigste faktoren bak

valget for flere. Personlige erfaringer som kjennskap til utdanningssystem i utlandet, kjennskap til personer som hadde valgt et slikt tilbud om de hadde hatt tilbudet, eller engasjement i lokale idrettsmiljø og bygemiljø var også faktorer som var viktige motivasjoner for å starte opp slike tilbud. Alle informantene var også personlig involvert i tilbudene og viste stort engasjement, noe som kanskje har vært den viktigste faktoren for at det ble opprettet slike tilbud. Diskursene som virket mest styrende for å få opprettet nye tilbud virket da å være profesjonsstyring, og kultur- og institusjonsdiskursen siden disse kan være personavhengige, men markedsstyring var også en viktig faktor.

6.3 utfordringer og løsninger

De ulike skolenes tilbud er bygd opp på ulike måter, og disse ulike måtene representerer ulike løsninger for hvordan det er mulig å kombinere yrkesutdanning og idrettsfag rent praktisk. Disse kombinasjonene er utformet på bakgrunn av forskjellige motiver som nevnt, dette betyr da også at utformingen er ulik da de baserer seg på disse motivene hos de forskjellige skolene.

Hos skole nord så beskriver Arvid deres løsning slik:

I praksis så er det jo dette.. de får jo toppidrett som fag, og det er jo ett femtimers programfag fra studieforbereende og idrettsfag da som er fordelt på to økter, også legger vi kroppsøvingen til disse yrkesfagelevene parallelt med en økt på idrettsfag i aktivitetslære. Slik at de i store deler av året går ut av kroppsøvinga og inn med idretten sin, men de får både karakter i kroppsøving og i toppidrett da (Standpunkt). Også måten vi får inn faget toppidrett i den fullspekkede timeplanen til yrkesfagselvene er igjennom faget yrkesfaglig fordypning (YFF), og der står det jo at, der er det en åpening formell åpening igjennom opplæringsloven at de kan ta fag ifra studiespesialiserende eller fra andre, fra vg3 påbygning, eller fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra studieforbereende utdanningsprogram idet timetallet som gjelder, og så blir resten YFF da.

Her har de benyttet seg av det som står i læreplanen om YFF slik at de kan ta noen timer derifra og bruke til andre valgfag,⁴ og løsningen med å ta timer fra kroppsøving i løpet av året er interessant siden det helt klart er mange like punkter i læreplanene til toppidrettsfaget og

⁴ «Yrkesfaglig fordypning kan også gi elevene mulighet til å ta fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra studieforbereende utdanningsprogrammer og fellesfag fra Vg3 påbygging til generell studiekompetanse». [Yrkesfaglig fordypning - YFF \(tidligere prosjekt til fordypning. PTF\) \(udir.no\)](#)

kroppsøvingen.⁵ Ett annet argument som taler for at dette er en bra løsning er at elever som går på idrettslinje ikke har kroppsøvingsfaget da de har andre aktivitetsfag, noe som også blir ett gjeldende argument for de elevene som har toppidrett. Dette valget for løsning av utformingen er et klart tegn på at profesjonsstyring er en viktig faktor når det gjelder hvordan tilbudene blir sendt ut, for her er de ansvarliges kompetanse og faglige innsikt noe som har vært avgjørende for utformingen (Dynna, 2011). En kan også diskutere om en kunne hatt toppidrett istedenfor kroppsøving når en valgte toppidrettsfaget, men her er det klart at en kommer inn på en skolepolitisk diskusjon om hva elever skal ha av ulike fag, og hvilket innhold i fagene som er viktig. For selv om det er mye overlapp i læremålene kan en komme med argumenter rundt allmenndannelsen i det å måtte være med på ulike idretter, bevegelsesformer, alternative treningsmetoder og lignende. I mine øyne er skole Nord's løsning i henhold til kroppsøvingen en god ide, da en kan argumentere for at dette medfører at elevene har større muligheter til å velge ett utdanningsløp de motiveres av. Skolens smale definisjon av kunnskap som Djupedal & Korshavn (2014) snakker om kommer da inn her, og kan tenkes å gjøre slike løsninger vanskelig om det ikke er rom for dette.

På skole Nord er dette med timeplanen en utfordring av flere grunner, Arvid beskriver en lokal grunn her:

Men det er denne timeplanen som liksom er den store nøtta, i hvert fall for vår del som ... store deler av elevene våre er avhengig av busskyss, så samferdsel er på en måte med å styre ganske mye, så vi har en ganske komprimert skoledag fra kvart over 8 til halv fire, sånn at det gjør at det ikke er så mye fritimer da. Jeg har jo jobbet i [storby] på en skole, og vi startet åtte med første time, og var ferdig fem på fire med mulighet til å holde på til kvart på fem.

Rammevilkårene for timeplanen er her i stor grad bestemt av busstilbudet elevene er avhengig av, noe som gjør at det å utvide skoledagen for noen elever ikke er ett alternativ da elevene må være ferdig til å ta bussene når de går. Som Arvid beskriver kan rammevilkårene med transport være helt annerledes om en er i en stor by, hvor et større kollektivtilbud og mindre geografisk spredning av elever kan være faktorer som gjør det mulig å utvide skoledagen. Her ser en et eksempel på brukerstyring (Dynna, 2011), hvor skolen må handle innenfor rammene

⁵ Eksempel: kompetansemål Toppidrett 1: «kjenne til ulike treningsformer, metoder, tester og øvelser som er relevant for ferdighetsutvikling i idretten og kunne bruke disse for å utvikle sin egen ferdighet» (<https://www.udir.no/k20/idr05-02/kompetansemal-og-vurdering/kv283>), kompetansemål etter Vg1 kroppsøving: «planleggje og gjennomføre metodar for øving og trening for å oppnå individuelle mål, òg når ein ikkje fullt ut kan delta i aktiviteten» (<https://www.udir.no/k20/kro01-05/kompetansemal-og-vurdering/kv186>)

som er satt av elevenes transport. Noe som da gjør at elevene som er avhengige av kollektiv transport er med på å styre tidsrammen skolen har å operere på.

På skole Midt har de valgt å gjøre det slik som Arne beskriver her for å løse de organisatoriske utfordringene med kombinasjonen av yrkes- og idrettsfag:

Ja, så det som skjer er.. de som for eksempel, neste årskullet som søker seg inn på spisset toppidrett ishockey i [byen] her da, de ... vi har jo to foreldremøter i året hvor vi presenterer søknadsprosesser og innholdet i ishockeydelen. Og da forteller vi de litt om de mulighetene de har på de studiene, og at på elektrofag og byggfag så utvider de utdanningen med ett ekstra år. Og det er på en måte tilretteleggingen. Så byggfag og elektro bruker tre år på grunnutdanningen, for at vi skal få det til på en ordentlig måte da. Men det krever ganske mye av elevene igjennom det yrkesfaglige løpet fordi det er spesielt som du nevner i andre året ... så er det en del praksisperioder som de er nødt til å være til stede på i ... for å få yrkesfaglig kompetanse, men det betyr bare at de er borte i korte faser i løpet av ... kall det «toppidrett ishockey året» da. Så totalt sett antall trenings.. treningsmengden blir bare redusert med en liten brøkdel egentlig.

Løsningen på skole midt er å utvide skoleløpet med ett år, og slik mister ikke elevene noe av YFF faget samtidig som de får fullverdig toppidrett med ishockey. Fordelen med dette er da både at det letter utfordringene med timeplanen til skolen, og de vil også gi elevene mer rom til restitusjon imellom om en skal tenke på totalbelastningen som resulterer av en slik utdanningskombinasjon. Dette er også et eksempel på profesjonsstyring både igjennom kompetanse knyttet til skolesystemet og idretten (Dynna, 2011), slik at løsningen er kommet frem av inngående kunnskap i begge feltene. Arne nevner hvordan de på foreldremøter informerer om studiene, og hvordan de utvider utdanningen med ett år, dette er viktig da dette ene året lett kan sees på som noe elever ikke ønsker når de søker videregående opplæring i tiendeklasse. Motargumentet mot en slik løsning er da at en kan risikere at færre søker seg inn på disse linjene, om det er slik at det å bli raskest mulig ferdig med utdanningen er viktig. Dette blir da også en form for brukerstyring om potensielle elever får formidlet at de ikke vil ha ett ekstra år, og kan være en av måtene elevene kan påvirke systemet med å velge den linjen som har løsningen de ønsker. Som nevnt er da en viktig påvirkning det at pengene følger elevene (Dynna, 2011).

Fordelene for skolen ved å utvide med ett år henhold til timeplanene kan lett beskrives om en tenker seg en elev som har valgt bygg og anlegg: første år har denne eleven ett fastsatt løp,

men på år nummer to er det plutselig seksten forskjellige løp å velge mellom.⁶ Denne forskjellen gjelder også de andre yrkesfagene, noe som da bare gjør at kompleksiteten i timeplanen på skolen øker. Et ekstra fag som skal være felles for disse linjene vil da forståelig lett kunne gi praktiske utfordringer med å finne tidspunkt i planen som passer alle elevene. Arne nevner også en annen utfordring som omhandler hva skolen kan tilby når det gjelder selve idretten:

Altså vi har jo spesifikke utfordringer i idretten på en måte i forhold til å fange opp de beste i landet fremdeles, altså, det er en del sånn hockeymessig så er vi, så er det jo flere av de som søker kombinasjonen som reiser ut. Men det har litt andre sammenhenger da, det har noe mer med den ishockeyspesifikke delen av det vi holder på med i [fylkets] ishockey for tiden da.

Utfordringen som Arne peker på her er da ikke tilknyttet hvordan skolen klarer å utforme sitt tilbud, men hva elevene er ute etter når det gjelder idretten. Faktorer som treningsmiljø, treningsfilosofi, hvilke klubber og lag som er i nærheten av skolen etc. vil da kunne tenkes å ha en avgjørende rolle for om en klarer å fange opp de aller beste som Arne sier. Her ser en igjen et tegn til brukerstyring hvor elevene kan være veldig bevist på hva de ønsker fra idrettstilbudet (Dynna, 2011), og slik velge de tilbudene som har de beste trenerressursene eller ligger nærmest et godt idrettsmiljø for eksempel. Denne løsningen er da også god med tanke på de elevene som var redd en for stor totalbelastning ved å velge den ordinære idrettslinjen (Rypdal, 2019), siden den gir mer rom for restitusjon og igjennom det å kunne ta utdanningen over tre år. Grunnen til at dette blir dratt fram som en utfordring kan også tenkes å ha noe med effekten topputøvere kan ha for publisiteten til tilbudet, da det kan tenkes at dette ses på en mulighet for å få flere til å vurdere tilbudet på bakgrunn av suksessen til utøvere som har gått deres utdanning. Noe som i så fall representerer markedsstyring på den måten at de ønsker å markedsføre tilbudene som vellykket, for slik å kunne tiltrekke seg flere elever (Dynna, 2011; Kårhus, 2016). Agnar ved skole øst sier dette om det å ha topputøvere da de heller ikke har hatt noen helt i toppen i noen idrett på sitt tilbud:

Men det er klart at det er kjempetøft visst vi hadde hatt en type.. ja.. Johannes Høsfloet Klæboe for eksempel, Emil Iversen som skulle ha satset på langrenn som da har gått tre år på yrkesfag også skulle over i læren så måtte nokk og lærebedrift vært villig til og lagt til rette for at de hadde fått til og trent på formiddagen for eksempel. Og om de

⁶ [Bygg- og anleggsteknikk | Videregående opplæring - vilbli.no](http://bygg-og-anleggsteknikk|Videregående-opplæring-vilbli.no)

har kommet like langt i tankegangen det er jeg litt mer usikker på, så der ligger det nokk en utfordring fremover i forhold til elever som har ett veldig stort talent og har ett Max-potensiale i forhold til idretten sinn.. så i hvor stor grad klarer vi å organisere hverdagen etter videregående skole ... slik at det kan fortsette toppidrett satsingen sin da.

Utfordringene Agnar peker på her er at topputøvere ved linjene ville krevd enda mer tilpasning da de gjerne trener og reiser mer i tilknytning til idretten. Tilpasninger hos lærebedriftene blir dra trukket frem som en viktig faktor som måtte kommet på plass om de fikk slike elever. Bruken av ordet «kjempetøft» om det å kunne ha hatt topputøvere viser også at Agnar er en som bryr seg om idrett, men kan også indikere at det ville hatt en verdi som positiv reklame for idrettstilbudet ved skolen. Ut ifra det både Agnar og Arne sier om at de ikke har noen utøver helt i toppen i noen idretter kan en også spør om dette kan ha noe med andre faktorer å gjøre, for eksempel en frykt av for stor totalbelastning slik som Rypdal (2019) fant blant elever som valgte studiespesialiserende fremfor idrettsfag.

Anne ved skole Sør beskriver hva som var avgjørende for deres valg i utformingen av utdanningen, her var også elevenes idrettslige nivå tatt i betraktning:

Jeg vet at noen andre skoler har utvidet sånn at de går tre år på skole når de har yrkesfag med toppidrett, i Bergen tror jeg de har gjort det for eksempel, men hos oss er ikke dette interessant fordi at vi har jo ikke noen proffkontrakter blant så unge elever. Så de vil jo ut i verden å tjene penger, så de ... kanskje de utvider læretiden sin med bare to tre uker, bare sånn at de her som skal gå rundt og ta fagprøven kommer bare til de noen uker senere, sånn at de får noen uker mere trening da. For det rekker jo ikke være hos alle sammen samme datoen uansett, så i praksis spiller ikke dette noe rolle for de. Men da blir de ferdig på normert tid, også får de toppidrett i tillegg.

Her har de da valgt å kjøre utdanningsløpet på normert tid ut ifra observasjonen av at elever ønsker seg ut i arbeidslivet for å tjene penger for å finansiere idrettstilværelsen sin. Elevenes interesse har da vært avgjørende for hvilken løsning som ble valgt ved skolen, slik at skolen tar utfordringen med timeplanen sånn at elevene får de tilbudet som de ønsker. Dette er også et eksempel på markedsstyring og profesjonsstyring som Dynna (2011) og Kårhus (2016) nevner i sine studier av idrettslinjer, hvor markedets etterspørsel og kunnskapen til de ansatte på skolen lå bak utformingen av tilbudet. Muligheten for at elevene kan ta igjen eventuelt tapt tid ved å være de siste som tar fagprøven er også vel verdt å merke seg, noen ekstra uker er alt

som kan være nødvendig for at de skal klare å nå samme mengde læretid som elever uten idrettsfag. Løsningen som er benyttet her er den samme som ved skole Nord hvor de benytter seg av åpningen i læreplanen i henhold til YFF, men uten å ta timer fra kroppsøving:

Vi brukte det der YFF faget yrkesfaglig fordypning, for der har du jo lov til å erstatte der kan du jo, der er det jo lokal utarbeidet læreplan og du kan legge inn hvilken som helst godkjent læreplan i faget.

Den eneste forskjellen her er da at der hvor skole Nord bruker timer fra kroppsøvingen, tar skole sør igjen den tapte tiden ved å la elevene gå opp til fagprøve sist om det er nødvendig. Disse forskjellige løsningene viser også at det er rom for skolene å velge ut ifra det de mener er de beste løsningene for sin situasjon. En kan da si at det er rom for profesjonsstyring innenfor rammene som eksisterer, og at det kommer an på hva de ansvarlige tar med av egen kompetanse og innsikt i de lokale forhold (Dynna, 2011).

På skole Øst har de på sin side valgt utformingen ved å legge til ett ekstra studieår, slik at de ikke mister noen fag eller timer på samme måte som skole Midt. Agnar ved skolen nevner også hvordan mange elever gjerne vil bli ferdig med utdanningen så fort som mulig:

Ja, de.. slik som vi har organisert det nå så har de ti timer idrettsfag for uka. Det er toppidrett og treningslære. Så det er jo litt låst i forhold til hvilke valgmuligheter elever har da, men på yrkesfag så er ikke dette noe problem der skal de jo ha sine fag og timer uansett. Så det er jo bare med hvordan vi fordeler programfagene og fellesfagene over de tre årene istedenfor to år. Så det er jo klart at det kan være en utfordring, det her med at elever vil skynde seg med å bli ferdig med utdanningen, ikke sant. De har jo ikke så god tid disse her, så det at du skal bruke tre år på ett helse og oppvekstløp istedenfor to år ... det er det jo noen som stusser litt på det da, men når de er i gang så reflekterer de ikke noe mer over det og de ser jo det at det blir en annen belastning når de satser såpass på idretten i tillegg.

Elevene Agnar refererer til har da ofte en oppfatning om at ett år ekstra gjør tilbudet mindre attraktivt før de har kommet inn på programmet, men at denne oppfatningen endres når de er kommet inn og har fått oppleve fordelene med denne utformingen. Askildsens (2012) seks kategorier kan være relevant for å beskrive dette. Opplevelse av sammenheng og gode erfaringer i hverdagen er ett naturlig resultat av å kunne gå en utdanning som ikke er ett kompromiss av interesser, og hvor det å få rom til å satse på idretten uten at det går utover utdanningen er da en del av dette. Når både Askildsen (2012) og Frøyland (2013) fant at

elevene prioriterte idretten over skole når det måtte, er det nærliggende å tenke at en ved å gi plass til idrettssatsing i skolen bidrar til å minske sjansen for at elevene havner i situasjoner der de prioriterer bort utdanningen. Når elevene er på en slik linje så vil de kunne møtes av lærere som har forståelse for situasjonen deres med idrett og yrkesutdanning, noe som ble vist å være viktig for trivselen (Askildsen, 2012). Elevene får også to ekstra arenaer til å bli sett og hørt som de er, og de har da også to arenaer hvor de kan utvikle gode ferdigheter og oppleve mestring. Til slutt så kan en anta at en hverdag hvor en får utvikle seg innen sine interesser bidrar til å utvikle evnen til å reflektere rundt det en gjør, og slik lære seg å gjøre endringer ut ifra rasjonelle refleksjoner. Funnene til Rypdal (2019) og Antonsen (2013) angående hvordan noen elever prioriterte fremtidsutsiktene som ble gitt av studiet ved utdanningsvalg kan også være relevant her. Da fordi det så ut til at det å få en utdanning som kan benyttes så fort som mulig, og slik gjør at elevene kan prioritere idretten mest mulig er viktig for flere elever. Disse studiene viste til elever som valgte studiespesialiserende, og tok toppidrett som valgfag fordi at de trengte realfag for sin videre ønskede utdanning. Om en antar at denne prioriteringen er lik for flere elever innen yrkesfag, så vil det å ha muligheten til å tilby toppidrett tenkes å gi flere sjansen til å velge et idrettstilbud de ellers ville prioritert vekk på grunn av utdanningen. For det er ikke utenkelig at det er elever ved yrkesfag som har droppet idretten til fordel for utdanning. På samme måte som det ser ut til at det er elever som har droppet hovedinteressen for yrke på bekostning av å få gå idrettsfag, som funnene til Frøyland (2013) kan tyde på ut ifra hvordan idrett ble prioritert over skole hos mange idrettsfagselever. Anton ved samme skole peker på en annen utfordring som kan tenkes å være felles for flere mindre skoler når han får spørsmål om oppbygningen av tilbudet har vært den samme siden oppstart:

Ja, stort sett har det det. Det som.. du vet jo ikke det her da vet du, jeg tar det jo bare for gitt, vi har veldig spesielt idrettsfag i tillegg da for vi har, det er kun jeg som jobber der. Og det er.. vi har alle idretter sammen, så vi har altså.. ja akkurat nå så er det vel bare fire ... vi har diskos, og sprint, også har vi fotball og handball, og sprang og terrengritt. Så skal en være litt sånn, så er det egentlig seks forskjellige idretter som går i lag da. Så på den måten blir det en gruppe hele tiden. Uansett om du går studiespesialisering, hvilken idrett du har eller om du går yrkesfag da. Så det ligger i bunn da, så egentlig har det ikke forandre seg noe voldsomt. Det er klart at man har gjort noen småting da, men ikke i spesielt til yrkesfag har det ikke vært noen endringer. Uten ... det er mest sånn små.. som treningslære en og ... der bommet vi litt

i starten der kjørte vi over ett år første kullet da. Men nå kjører vi jo selvfølgelig den over to år da for eksempel.

Utfordringen med at en lærer har ansvar for alle elevene som har idrettsfag som Anton nevner, på både studiespesialiserende og yrkesfag, og for alle idretter, kan være en realitet for mindre skoler. I en slik situasjon er det klart at det blir mye mer å ha kontroll over enn det ville vært på en større skole, hvor det er flere lærere på linjene som gir mulighet for å lettere håndtere variasjoner innen idretter og yrker som er representert ved linjene. Anton nevner også hvordan de valgte å kjøre treningslæren over to år etter erfaringen de fikk av å kjøre det over ett år, dette representerer både bruker- og profesjonsstyring noe som viser at elever og lærere har muligheter til å påvirke utviklingen av tilbudene. Brukerstyringen er da hvordan ulike tilbakemeldinger fra elevene bidrar til å endre utformingen, mens profesjonsstyringen er skolens valg å endre det ut ifra kunnskapen de har om elevenes resultater (Dynna, 2011), og om hva som er vanlig løsning for dette faget ved vanlige idrettslinjer.⁷ Dette er dermed ett godt argument for løsningen med å utvide utdanningen ett år for yrkeselevene, da en har muligheten til å tilby flere idrettsfag enn toppidrett om det er aktuelt.

En kommer heller ikke unna det økonomiske aspektet ved å opprette slike tilbud, Arne sier dette om kravene til økonomi:

Det er høyst nødvendig at, det er nødt å være befestet i fylket sentralt, og hos skoleeier, og hos respektive lag, den trekanten der er kjempeviktig. Fordi at det er viktig at det ligger noen forutsetninger for at det kan løses og som så mange ting er det ofte økonomi, det er ikke nødvendigvis at det trenger å være så mye, men enkelte elever må da kunne få ett ekstra år for å kunne gjennomføre studiet, og det må legges til rette for det.

Trekanten bestående av fylket sentralt, skoleeier, og respektive lag er en god beskrivelse av hvordan tilbudet er avhengig av flere aktører for å lykkes. Angående økonomien så er da fylket viktig da de bevilger pengene, her er det byråkratiet i fylket som er ansvarlig siden de forvalter skolene på vegne av politikerne. Ledelsen ved de respektive skolene er viktig for å få frem hva de trenger for å gjennomføre det økonomisk sammen med de respektive lag som er involvert i tilbudene.⁸

⁷ <https://www.udir.no/kl06/IDR2-02/Hele/Timetall>

⁸ Skoleeier i dette tilfellet sikter til ledelsen ved skolen.

I skole Midt sitt tilfelle så gjør deres løsning med å tilby løsningen over tre år fremfor to at de trenger støtte til å ha elever i ett ekstra år på skolen, sammenlignet med det som er normalen på yrkeslinjene. At Arne legger til at det ikke nødvendigvis er snakk om så mye ekstra kan antas å ha sammenheng med at elevene i stor grad følger den eksisterende undervisningen på skolen. Svaret fra Anne angående hennes tro på at tilbudet kom til å eksistere i fremtiden er en pekepinn på at dette er tilfelle:

Jeg håper jo at det vil eksistere og tror det vil være absolutt at vi vil fortsette med det, for vi har jo idrettsfag, og det koster oss veldig lite å holde det gående da.

Økonomi er da kanskje ikke en like stor utfordring som timeplanutfordringene de møter ved opprettelsen og driften av disse tilbudene. Videre er det klart at der de velger å utvide med ett år, så vil de være avhengig av ressurser til å dekke kostnaden av ett ekstra år. Noe som ikke er tilfellet hos skolene som tilbyr utdanningen over to år. Om det da er slik at kostnaden av å opprette slike tilbud er veldig lav på grunn av at de i stor grad handler om å få elevenes timeplaner til å gå opp med eksisterende tilbud på skolen, er det et godt argument for å opprettelse av kombinerte tilbud på skoler som allerede har idrett og yrkesfag. I et skolesystem hvor det er en markedsstyringsdiskurs som har innvirkning på skolens innhold som Dynna (2011) og Kårhus (2016) viser til, kan en argumentere for at det å opprette slike tilbud da er en «vinn vinn» situasjon for skole og elever. For om det er slik at kostnadene er lave sammenlignet med det å opprette tilbud som ikke besto av noe skolen tilbydde fra før, og at det er en etterspørsel etter disse tilbudene, da vil skolene komme godt ut av det økonomisk samtidig som elever får et tilbud de ønsker.

6.3.1 Kort sammenfatning

Alle de fire skolene tilbyr idrettsfaget toppidrett, og en tilbyr treningslære i tillegg.

Hovedutfordringen for å få til slike tilbud er å få timeplanen til å gå opp, noe som er særlig utfordrende ved yrkesfag på grunn av alle yrkesveiene som kan velges i utdanningens andre år. Løsningene for å få dette til med tanke på timeplanen er da: 1) å ta timer fra YFF igjennom åpningen i læreplanen som ved skole Sør, 2) ta timer fra YFF pluss timer fra kroppsøving, 3) eller å dra utdanningen over ett ekstra år. Andre løsninger som vil bidra til å lette timeplansutfordringene er å ha tilbudet ved et begrenset antall yrkesfag, eller for spesifikke idretter. Løsningene som velges kan også tenkes å treffe forskjellige elever når en ser på hvordan forskjellige elever prioriterer idrett eller skole først i studiene på den mulige

brukergruppen. Profesjonsstyring og markedsstyring kan se ut til å være de diskursene som spiller mest inn når det gjelder løsningene som blir valgt for utformingen, men det er også andre diskurser som ser ut til å være viktige når det gjelder styringen av dette. En smal kunnskapsdiskurs kan for eksempel tenkes å gjøre det vanskelig å bytte toppidrett med kroppsøving.

6.4 Etterspørsel og tilbud

De etablerte tilbudene har valgt ulike måter å utforme tilbudene på ut ifra utfordringer og behov de har sett for sine skoler. Søkertallene på linjene kan være en pekepinn på hvor bra de har lykket, men de er også en pekepinn på etterspørselen etter slike kombinerte tilbud. Slik at en kan snakke om en mulig korrelasjon mellom søkertall/ elever på linjene, hvordan skolene har lykket, og etterspørselen etter slike tilbud. I en slik vurdering er det da viktig å huske at andre faktorer som ikke er identifisert kan spille inn på resultatet, slik at antall elever som har valgt denne kombinerte utdanningen ikke nødvendigvis bekrefter om det er ett vellykket tilbud, eller forteller noe om hvor stor etterspørselen etter slike tilbud er. Ut ifra funnene til Antonsen (2017) og Olsen (2015) om sjansen for at elever slutter i idretten er det uansett nærliggende å anta at det kan være et marked for slike tilbud.

Faktorer som vil gjøre det vanskelig å identifisere graden av vellykkethet er for eksempel de skolene som kun har tilbud for en idrett, eller for en yrkesretning som kan tenkes å ha færre elever enn om de hadde bredere tilbud. Dette betyr likevel ikke at de har opprettet mindre vellykkede tilbud enn andre skoler hvor det er flere elever som har valgt kombinasjonen, særlig om de har bredere tilbud. En annen faktor som gjør direkte sammenligninger vanskelige er at forskjellen på to og treårige utdanningsløp lett kan tenkes å tiltrekke seg ulike elever. Tilbudene kan også tenkes å være opprettet uavhengig av forkunnskap om et marked uten tilbud i nærmiljøet, men for eksempel på bakgrunn av et ønske om å trekke flere elever til sin skole og lokalmiljøet der. I en slik tenkt situasjon ville da en kultur- og institusjonsdiskurs ved skolen som var preget av et ønske om å bidra positivt til lokalmiljøet være avgjørende (Dynna, 2011). Vurderingen av etterspørselen og tilbudene i denne drøftingen tar derfor utgangspunkt i det informantene sier om sine tilbud, og sammenligninger av forskjeller og ulikheter skjer da ut ifra dette.

Arne hos skole Midt beskriver hvordan interessen for tilbudet har vært, og hvordan de jobber med å få elever til å velge utdanningen som best passer deres interesser, ferdigheter og talenter:

Ja sånn som i dag har vi fire stykker som ... av 22 som er elever involvert i yrkesfag, tre på byggfag og en på elektro. Varierer fra år til år, og det har jo vært en sånn yrkesfag ... endring i hvert fall i forhold til formidling og rådgiving ikke sant, at samfunnet har stort behov for yrkesfaglig kompetanse, men det varierer veldig, og det er ett tema som jeg har på hvert foreldremøte, og spillermøte da for de som skal inn og søke fra ungdomsskole til videregående er jo ... det der å nettopp søke ut i fra egen motivasjon, og gjennomføringsgrad ser vi en stor sammenheng med at de ikke gjør de fordi at kompisene velger idrettsfag for eksempel, at de tenker mer på seg selv i valg sammenheng da. Og det vet jeg ikke om vi har lykkes med, det er vanskelig for elevene og ikke sant, og vite det der, det er vanskelige valg for de. Men det er bare det at vi har det valget tror jeg er kjempeviktig. I starten i 2008 og 2009 og 2010 da hadde vi overvekt faktisk av elever på byggfag og elektro, det var flere der som gikk på yrkesfaglig retning enn idrettsfag da som er den studieforberedende retningen kombinasjonen. Ja, det vil si en ti tolv stykker, eller er det ...? og ja antallet varierer litt da.

Svingninger i antall elever som har tilbudet fra år til år vil ikke bare påvirkes av hvilke yrkeskompetanser som etterspørres av samfunnet som nevnt her, men også av det faktum at skolen har tilbudet kun for elever som bedriver ishockey. Dette blir da en spesifikk faktor for tilbudet ved skole Midt, mens samfunnets behov vil være en faktor som er gjeldende hos alle skoler og linjer. Samfunnets behov vil da kunne opptre som en ytre motivasjon for å velge ulike utdanningsløp ved at attraktive trekk ved forskjellige utdanninger blir snakket opp i media, noe som da samsvarer med Antonsens (2013) funn om at det ikke bare er indre motivasjon som ligger til grunn for elevenes valg. Noe som kan tenkes å lettere føre til at elever velger utdanninger som ikke passer deres ferdigheter, om det er slik at den ytre motivasjonen i slike tilfeller ikke kommer av mål elevene selv har satt seg ut ifra egne ferdigheter og interesser. Antall elever på dette tilbudet viser også at det er ett marked for denne utdanningskombinasjonen, som også kan tenkes å omfatte enda flere elever om en tar i betraktning det forskjellige idretter som elever i videregående er aktiv i. Arnes betraktninger rundt det om elever velger utdanning på rett grunnlag er også av interesse siden dette kan reflektere hvor attraktive tilbudene er, men også hvor kjent linjene er blant mulige elever. At

han ikke er sikker på hvor godt de har lykket med å få elevene til å velge etter egen motivasjon og ferdigheter er heller ikke overraskende, da en ikke har noe konkret å måle seg opp mot. Samtidig er det også et tegn på kritisk refleksjon fra Arnes side, noe som viser at de ved skolen ønsker å tilby ett så godt tilbud som mulig for elevene. Slik at de da ikke sier seg fornøyd med tingenes tilstand uten videre, men at de aktivt evaluerer tilbudet underveis. Om en skal gjøre en vurdering av i hvilken grad de har lykket med å få elevene til å velge ut ifra egne interesser, kan en si at kategoriene Alderslyst (2011) nevner som viktige for motivasjon bak linjevalg ser ut til å oppfylles. For en kan anta at bortsett fra idrettsinteresse og trening, så er det sosiale miljøet blant elever med like interesser, og muligheten en har til å kombinere utdanning og idrett viktige faktorer for motivasjon til å velge studie. På den andre siden kan en stille spørsmål om utdanningskombinasjonen skremmer elever fra å velge den på samme måte som Rypdal (2019) fant at flere elever heller valgte studiespesialiserende med toppidrett som valgfag, fremfor å velge idrettslinje da de fryktet totalbelastningen ville bli for stor. Dette kan være noe elevene vurderer siden praksis i yrkesfagene kan være en faktor som vil ha stor innvirkning på totalbelastningen deres. Møtene det snakkes om før elever velger, er da et viktig verktøy for å få frem hvordan skolen tenker på totalbelastningen.

På Spørsmål om Arne ser for seg at skolen vil ha tilbudet om fem til ti år svarer han dette:

Ja det vil jeg anta, altså sånn skolemessig, rent sånn fagmessig så vil jeg jo sånn ubetinget si at det er en suksess, og at det er en av de... kanskje det vi snakker høyest om, altså idrett er jo idrett, og selv om det er toppidrett og viktig så er skolen viktigere. Skolen har altså prioritet foran idretten, selv om det er en likestilt kombinasjon, så det med at de, de å utdanne elever og samtidig at de får muligheten til å utdanne seg innen sin spesialidrett det ser vi jo er en viktig del av.. det er ikke noen motsetning i det og å gjøre det bra på skolen, og få en kompetanse som du kan gå videre med i livet, og det å lykkes i idrett. Det er nesten sånn at det tilhører mer hverandre.

Fokuset som er på fag i Arnes svar belyser ett viktig aspekt ved ett slikt kombinert tilbud, nemlig det faglige på skolen. For om det er slik at tilbudene bidrar til at disse elevene presterer sånn at de gjennomfører skolegangen, samtidig som de får satset på idretten sin kan en argumentere for at motivasjonen og tilretteleggingen igjennom ett slikt utdanningsprogram er et veldig positivt tillegg i utdanningssystemet. Slik har en både ett argument som er samfunnsøkonomisk nytte i form av mindre «feilvalg» og større gjennomføringsgrad, og ett argument for best mulig personlig utvikling hos disse elevene igjennom utdanningstilbud for

deres interesser. Dette samsvarer også med Olympiatoppens mål for hva som er viktig når en tilrettelegger for idrettsutøvere i den videregående skolen (Olympiatoppen, 2011), noe som bygger under slike tilbuds legitimitet ved at de også ser ut til å tilfredsstille spesifikke krav stilt fra idrettens egne organisasjoner. Om elevene da får tilbud som dekker deres interesser vil dette som Askildsen (2012) fant bygge under gode prestasjoner, og opplevelse av flyt i hverdagen, som igjen er ett bra grunnlag for å fullføre utdanningen. Elevenes tendens til å prioritere idretten fremom skole som både Askildsen (2012) og Frøyland (2013) fant, og da gjerne på bekostning av skolefagene vil da kunne tenkes å minskes om tilbudene er lagt opp slik at de får god plass til å fokusere på begge arenaer.

Arvids erfaringer på skole Nord hvor de første elevene er på gang til å få lærekontrakter viser på sin side dette:

Så nå er vi på en måte i startgropa på å få lærlinger ut i lærekontrakt da, så det er første året vi har det, så det betyr det at noen av de ti vi startet med de har sluttet underveis da, de har jo ofte rundet av ofte etter VG2 da før de går ut i lærlingetida

De har altså hatt gode søkertall om en tar i betraktning at tilbudet er nytt, men elever har sluttet underveis eller skiftet over til påbygg etter de to første årene fremfor å gå ut i lærekontrakt. «Feilvalg» vil alltså være en faktor som en ser, men om en kan redusere tallene er dette helt klart av interesse for samfunnet. Som Arvid og Arne har nevnt er en faktor som kameraters valg noe som kan se ut til å føre til feilvalg, siden det sosiale er viktig for elevene. Noe som da samsvarer med Alderslyst (2011) sine funn angående betydningen av sosialt miljø når det velges. Tilbudet på skole Nord er likevel populært, noe som blir tydelig når Arvid snakker om søkertall og utvelgelse av elever:

Så det er alltså flere søkere enn de som får tilbudet. Som regel dobbelt så mange, men vi synes det blir for mosjonsrettet da, på en del av de, så vi vil ha litt spissing på det. Og da har vi på en måte for så vidt kommunisert litt med inntakskontoret om noen enkeltelever da om at de kanskje burde kalles inn da, men ikke alle da.

De har altså rikelig med søkere til tilbudet, og de kan da ikke ta opp alle. Dette viser da helt tydelig at dette er ett tilbud med etterspørsel blant elever i videregående skole, og kanskje flere går ut i lærekontrakt etter hvert når tilbudet er blitt mer kjent for en større del av befolkningen. En større søkergruppe kan også tenkes å føre til at mer passende elever for utdanningsløpet får tilbudet. Valget om å holde tilbudet litt «spisset» som Arvid sier kan representere profesjonsstyring ved at de anser dette som best for kvaliteten på utdanningen til

elevene (Dynna, 2011), og at det er en vurdering av hva de mener må til for å gå denne kombinasjonen. Angående tall for gjennomføring som mål på vellykkethet for disse linjene vil det helt klart være vanskelig å få kvantitative data på dette som kan si noe om tilbudet fører til at flere elever totalt sett i skolesystemet fullfører skolegangen sin eller ikke. Grunnen til dette er at en ikke vet om elevene som søker disse tilbudene ville fullført en annen utdanning eller falt fra, slik at disse tallene ikke nødvendigvis representerer en elevgruppe som er mulige frafallselever fra hele skolesystemet. Skulle dette blitt identifisert hadde en trengt sammenligning av frafallstall over lengre tid. Etterspørselen for tilbudet ved skole Nord viser at det for tiden er ett tilbud av stor interesse, og det er et tegn på at tilbudet dekker noe som har vært ønsket av flere. Noe som gjør at en kan si at tilbudet har lyktes i å skape ett attraktivt tilbud, men da ikke om det fører til større gjennomføring i skolen generelt.

Anne ved skole Sør beskriver også hvordan etterspørselen etter deres nye tilbud førte til at de følte det var rett å tilby dette for flere:

Så første året var det bare bygg og anleggsteknikk, men så blei det jo litt etterspørsel og litt kjent så da fikk vi på en måte med rektor og de andre kollegaene på at vi måtte tilby det på flere linjer da.

Dette viser da at de hadde rom for å ekspandere tilbudet når de ble kjent at det eksisterte blant søkerne. Denne ekspansjonen er også et tydelig tegn på markedsdiskursen ved skolene som både Kårhus (2016) og Dynna (2011) fant, som gjør det mulig for de å respondere på input fra markedet angående etterspørselen etter deres tilbud. Videre sier hun dette om elevene som søker tilbudet:

Og det er veldig sånne friske og blide folk som har godt nettverk og god fysikk. Så vi opplever at de er veldig attraktive på lærlingemarkedet. Så den skepsisen forsvant veldig fort. Også har vi jo ett krav om at det må følge på en måte ... det må ha lite fravær, og de må være pliktoppfyllende i de andre fagene sånn at la oss si de skal ha fotball da så får de ikke lov til å være med om det bare prioriterer fotball, de må på en måte sørge for å være i rute med de andre fagene også og at fagbrevet og målet om det er det viktigste da. Også tilrettelegger vi om noen har behov for å ta det over flere år visst de har faglige utfordringer og sånn. Men det har fungert fint.

En ser at elevene møter krav om at de skal være pliktoppfyllende i fag på skolen, i tillegg til idretten i likhet med fokuset de har på skole Midt. Ut ifra dette kan en stille spørsmål om dette er elever som hadde fullført utdanningen uansett hvilken linje de var på, og ikke potensielle

fracfallselever som diskutert tidligere. For kombinasjonen krever at elever klarer å ha en strukturert hverdag, og skolene stiller krav om fokus på begge arenaer. Om det er slik at dette resulterer i at elever ikke bare får kompetansen skolen tilbyr igjennom fag og idrettssatsing, men at de også får en kompetanse på å strukturere sin egen hverdag, og slik lærer å takle større arbeidsmengder er dette viktig å fremheve når en argumenterer for utbyttet av å ha slike tilbud. På den andre siden kan det være slik at elevene som kommer inn allerede har utviklet en del egenskaper til å være strukturert fra før av, er dette tilfellet betyr det at tilbudet fanger opp en elevmasse som er høyt presterende fra før. Antonsen (2017) sitt argument om at likhet i logikken bak det å lykkes på en arena er overførbart, slik at noe av lærdommen fra en suksess kan føre til at en oppnår suksess eller klarer å ha fremgang på ett annet felt. Det mest nærliggende vil være å anta at etterspørselen kommer fra både elever som ville fullført studiene uansett, og elever som ville falt fra. Noe som da betyr at den aktuelle elevmassen kan ha ett stort spenn når det gjelder skoleprestasjoner.

Hos skole Øst er antall elever en utfordring da det er en liten skole, noe som fører til store svingninger i elevtall på tilbudet deres. Anton beskriver dette slik:

Nei, det har vært opp og ned ja. vi har ... det har vært veldig ... så det har vært ganske labert, det var de første kullene var ganske mange, også var det veldig labert... en året etter tror jeg, også var det vel ingen året etter det, også har det vært en to-tre sånn frem til i år da, da var de elleve nye i år da.

Skolen har altså hatt år hvor det ikke har vært noen som har valgt dette tilbudet, noe som er ett veldig tydelig bilde på hvordan linjen er utsatt når svingninger i søkertall kan utgjøre så mye. Videre beskriver Anton størrelsen på skolen og det forventede elevantallet er avhengig av nokk elever når han blir spurt om han ser for seg at tilbudet vil eksistere om fem til ti år, og hvordan de ulike linjene er avhengig av at det er de som får søkere med tanke på økonomiske ressurser:

Jeg håper jo det da selvfølgelig, men det er jo avhengig av elevgrunnlaget da fordi at vi er jo en liten skole, så vi er vel rundt 120 elever nå ikke sant, og det er klart at går elevtallene ned, og vi havner på 70-80 helt plutselig ... og da ... hvor mange er det som søker idrettsfag og ... hvordan skal man fordele ressurser og slikt, så det er jo ingenting som er sikkert nei

Anton beskriver her hvordan de totale tallene på en liten skole er viktige for resursfordelingen blant linjene, noe som da er en viktig faktor som blir avgjørende for om tilbudet kan eksistere

over lengre tid. I overført betydning kan en da si at linjene er avhengig av en stor nokk etterspørsel for å kunne fortsette. Dette representerer da markedsstyringen hvor pengene følger elevene til den skolen de velger (Dynna, 2011), noe som vil merkes i mye større grad på en skole hvor en elev utgjør en mye større prosent av skolens økonomiske grunnlag enn tilfellet er ved en stor skole. At den økonomiske kostnaden av tilbudet blir sagt å være liten som Arne og Anne påpekte gir da en pekepinn på at det kan være måter å møte dette problemet på uten å slutte med tilbudet i tilfelle det er varig lave søkertall over flere år. På den andre siden kan det hende at størrelsesforskjellen på disse skolene er den mest avgjørende faktoren når det kommer til økonomien bak tilbudene.

Agnar beskriver også svingningene, og hvordan de er avhengig av elever som er interessert i tilbudet:

Det har ikke vært noen stor søkning, det har det ikke det har svinget noe voldsomt fra år til år og ja vi har hatt år der vi har hatt lite og ingenting til yrkesfagene mens nå siste høsten så startet vi på med fire nye elever da på VG1 nivå på yrkesfag som skal ha toppidrett da, så det svinger litt, og det ser vi i forhold til de kullene vi har her i [kommunen og nabokommunen] også, vi har kull der det nesten ikke er noe idrettslig aktivitet hverken i håndball fotball ski eller orientering eller noen ting, og det er klart at dette merker jo vi også når de kommer på videregående for da er de jo heller ikke noe motivert for å ta idrettsfag da selvfølgelig.

Ut ifra disse utsagnene så kommer det tydelig frem at små skoler er avhengige av veldig mange faktorer for å ha ett stort nokk elevgrunnlag for sine tilbud er klart, og kan også tenkes å være en årsak til at mange skoler ikke har slike tilbud. For eksempel kan interessen hos et elevkull være helt annerledes fra ett annet, samtidig som det at skolene ofte konkurrerer om elever være bidragsyttere til dette. Konkurransen mellom skolene viser også hvordan markedsstyring er med på å prege skolens hverdag (Dynna, 2011; Kårhus, 2016), og da hvordan de må jobbe for å «vinne» elevene til sin skole ved å ha tilbud som er attraktive for flest mulig elever. Her kan en også argumentere mot nærskoleprisnippet særlig i tilfeller der det er få skoler som har enkelte tilbud, noe som kan føre til at de som ikke sogner til akkurat den gitte skolen ikke kommer seg inn. Anne ved skole Sør beskriver dette slik:

Så problemet nå er at vi fikk i fjor eller dette skoleåret ... ble vedtatt sånn nærskoleprinsipp. Og det er jo egentlig bra.. men det negative er at visst du ikke er nærskole til vår skole så kan du ikke la oss si at du kan spille fotball på en klubb i

[kommunen] også ønsker du å gå bygg og anlegg med toppidrett fotball hos oss. Visst du har en adresse som sogner til en annen skole så kommer du da ikke inn hos oss, og det er bare vi i hele [fylket] som har dette tilbudet, så derfor så vil du adressa di avgjøre om du har muligheten eller ikke da.

Nærskoleprinsippet kan da bidra til at skolene ikke kan ha tilbud som dekker etterspørselen fra større områder enn de områdene som sogner til skolene, noe som igjen betyr at en har et mindre elevgrunnlag for linjene. I slike tilfeller kan en argumentere for fordelene med den økte markedsstyringen i skolen (Dynna, 2011; Kårhus, 2016), hvor prinsippet om fritt skolevalg fører til at alle skolene i fylket konkurrerer om de samme elevene. Arvid ved skole Nord sier det slik om sine tanker rundt fordelene med en egen søkerkode slik at ikke nærskoleprinsippet er avgjørende for hvem som kommer inn ved linjen:

For vi kunne vært en plass hvor dette tilbudet kunne vokst da. I for eksempel norddelen av [fylket] da, vi kunne tatt oss av alle som ville gå yrkesfag og kombinere med idrett. Men der er vi ikke akkurat nå da.

En søkerkode som både Arvid og Anne snakker om vil da kunne være en døråpner for at linjene kan ha ett større område de har ansvar for, noe som da gir muligheten for ett større elevgrunnlag for linjene. På en side vil en fortsatt kunne risikere å havne i en situasjon med få elever som skole Øst har erfaring med, men igjennom skolenes konkurranse om elever fra et mye større område som markedsstyringen vil bidra til å minske denne sjansen (Dynna, 2011; Kårhus, 2016). Dette er da noe som kunne bidra til at mindre skoler som er helt avhengige av at ungdomskullene som sogner til skolen har interesse av tilbudet som skole Øst, noe som større skoler i byer ikke vil være så avhengig av til sammenligning. En egen søkerkode kan også bidra til at flere potensielle elever blir bevisst tilbudet ved at de ser muligheten i søkesystemet VIGO, dette vil da bidra til markedsstyring ved å kunne være med på å bidra til at den reelle etterspørselen blir bedre oppfattet. Om et fylke har nærskoleprinsipp eller fritt skolevalg hvor søkerkoder gjør det mulig å søke på hvilken som helst linje i hele fylket eller ikke avgjøres av politiske vedtak, noe som kan være en utfordring for de som ønsker søkerkoder for sine linjer i et fylke hvor dette ikke stemmer med de styrende partienes prioriteringer.

Ut ifra situasjonen informantene beskriver angående sine egne tilbud, ser en at dette er noe det er en etterspørsel etter. En annen indikasjon på at det er en etterspørsel etter disse tilbudene er

at andre skoler har vært i kontakt med skolene som har opprettet slike tilbud. Anne sa dette når hun ble spurt om hun hadde noe å tilføye utover spørsmålene som var planlagt:

Nei ... jeg vet ikke hvilke skoler du har snakket med og hvilke.. for jeg har i høst så har jeg vært i kontakt med en del skoler som har ønska ... Olympiatoppen som har ønska å utvide samarbeidet i sine regioner da sånn at jeg vet at de har noe på gang i [stedsnavn] området, de skulle sette i gang, og jeg har hatt flere møter med de, og [annet fylke]. Så jeg vet ikke hvor langt de har kommet. Men de ville prøve seg på litt samme modell som vi har hatt da.

Her nevnes altså interesse fra flere ulike hold i tillegg til skoler med fylket som overordnet instans til skolene, og Olympiatoppen som en interesseorganisasjon utenfor skolesystemet. Dette viser at tilbudene vekker nysgjerrighet på flere hold, og denne interessen er også et tegn på at det er flere aktører som merker en etterspørsel fra elevmassen om kombinerte yrkes- og idrettsfagstilbud. Dette er både et tegn på at det er en rimelig stor grad av profesjonsstyring hos de ulike skolene i Norge ved at de selv gjør kvalifiserte vurderinger for hvilke tilbud de ønsker (Dynna, 2011), og at de søker andre skolers erfaringer angående hvordan slike tilbud kan opprettes. Samtidig er Olympiatoppen og andre interesseorganisasjoners interesse i tilbudene et tegn på brukerstyring, da de fremmer potensielle brukeres ønsker av utdanningssystemet. Arvid nevnte dette angående interessen for skole Nord sitt tilbud:

Jeg tipper det kommer flere tilbud etter hvert da, har jo blitt oppringt selv både fra Vestlandet og Nord-Norge bare to tre siste månedene så det er tydeligvis flere som tenker på det samme.

Av dette utsagnet er det verdt å merke seg den geografiske spredningen mellom de interesserte partene som har tatt kontakt, slik at en kan snakke om en etterspørsel som tilsynelatende ikke er begrenset til spesifikke steder på kartet. En faktor som kan tenkes å ha mer å si enn lokaliteten til skolene er at det er ansatte ved skolen som på en eller annen måte er en del av idretten, slik at deres roller som pådrivere ved skolene er viktigere. Kjennskapen og delaktigheten i idrettsmiljøene til informantene i dette studiet underbygger da dette. Dette viser dermed hvordan kultur- og institusjonsdiskursen også har betydning for om tilbud blir opprettet eller ikke (Dynna, 2011).

6.4.1 Kort sammenfatning

Etterspørselen etter de kombinerte yrkes- og idrettsfagstilbudene har vært god, men særlig skole Øst har opplevd store svingninger siden de er en liten skole. Muligheten for å velge denne kombinasjonen ser ut til dekke en eksisterende etterspørsel iblant elever. Andre skoler og enheters interesse i tilbudene representerer at det kan også være en interesse i hele landet. Etterspørselen kan også tenkes å variere i henhold til hva som er belyst av samfunnet, her er da fokuset på yrkesfag i senere tid en faktor som kan tenkes å bidra til etterspørselen for slike tilbud. Nærskole, og fritt skolevalg er faktorer som på sin side kan være med å avgjøre om skolene kan oppfatte etterspørselen, og hvem som får tilbudet. Hvem som skal få velge tilbudet er også en faktor, hvor flere peker på at de ønsker elever som har ett visst idrettslig nivå. Her er det da sammenheng med at kombinasjonen krever mye av elevene når det gjelder struktur og motivasjon. Markedsstyring og profesjonsstyring ser ut til å være viktig for hvordan tilbudene utvikler seg, samtidig som en kultur- og institusjonsdiskurs ser ut til å bidra til at skolene oppfatter etterspørselen. Videre da at en kultur- og institusjonsdiskurs ser ut til å være viktig for at skolene ønsker å opprette slike tilbud.

7. Konklusjon og sammenfattende drøfting

Dette kapitlet vil belyse de funnene som jeg vurderer å være de mest sentrale for oppgaven, implikasjonene av disse, og veien videre når det gjelder studier av, og situasjonen for, slike tilbud. Oppgavens analytiske rammeverk besto av ulike diskurser som ble vurdert som relevant for styring i skolene. Videre er tidligere forskning som kunne belyse en mulig brukergruppe for yrkesfaglige idrettstilbud benyttet sammen med annen relevant litteratur. Datamaterialet fra intervjuene er videre diskutert på bakgrunn av dette for å belyse disse tre problemstillingene:

- *Hvilke motiver ligger bak opprettelsen av yrkesfaglige idrettstilbud?*
- *Hvilke utfordringer og løsninger knyttet til utforming eksisterer?*
- *Hvordan er etterspørselen etter slike kombinerte tilbud i den videregående skolen?*

Data tyder på at informantenes erfaringer fra skolen, og lokalmiljøene rundt skolene, fungerte som viktige motiver for å etablere disse tilbudene. Dette illustreres av oppfatningen informantene hadde av at ikke alle som gikk den vanlige idrettslinja burde gå der, noe som også underbygges av studier på disse elevenes motivasjon for å velge linje. De har sett klare indikasjoner på at noe i skolen kunne bli bedre, og de har alle vært med å starte opp tilbud på sine skoler som ser ut til å passe et marked hvor tilbudet har vært begrenset eller ikke-eksisterende. At alle informantene fremsto som veldig engasjert i idrett på en eller annen måte, er også et tegn på at deres rolle som drivere bak opprettelsen og driften av tilbudene har vært viktig. Det er klart at lokale krefter som er innstilt på å få til slike tilbud er viktige, men det viser også at skolene har handlingsrom til å opprette nye tilbud. Det kan ses i lys av både markedsstyring og profesjonsstyringsdiskursene, men også av kultur- og institusjonsdiskursen, siden det kan tenkes at dette handlingsrommet kan være avhengig av varierende kultur fra skole til skole.

Når det gjelder utfordringer og løsninger knyttet til utforming er fordelene for andre skoler som ønsker å starte slike linjer, at skolene som jeg har sett nærmere på har prøvd flere forskjellige utforminger av sine tilbud. Dette gjør at de som kommer etter allerede har erfaringer fra andre å bygge på. Erfaringene rundt hvordan åpningen i læreplanen til å ta timer fra YFF kan benyttes, og hvordan utfordringene tilknyttet dette kan løses er ett eksempel på dette. Skole Nord's løsning med å ta timer fra kroppsøvingen virker her som en vel så konstruktiv løsning, etter som en kan ta mindre fra et fag som er spesifikt for yrkesretningen de har valgt. Her kunne eksempelvis læreplanen åpnet for at kroppsøving kunne erstattes av toppidrett eller

andre aktivitetsfag om det var praktisk mulig på skolenes timeplan, noe som kunne tenkes å bidra til at flere skoler benyttet seg av muligheten for å starte slike tilbud.

Alternativet med et ekstra år innebærer på samme måten både fordeler og ulemper, og en kan tenke seg at det er ulike elever som ender opp med å velge et treårig løp fremfor ett på to år. Utfordringene med timeplanen er også en viktig faktor som er avgjørende for hvordan tilbudene blir. Om tilbudene skal være knyttet til én idrett, én yrkesutdanning, eller om det skal være ett bredt tilbud til alle, vil bidra til å bestemme hvor store utfordringer som må håndteres. Er det da sånn at tilbudet treffer forskjellige elevgrupper ut ifra løsningsene som er valgt, slik studiene av den mulige brukergruppen antyder, vil dette være noe skolene må ta hensyn til ut ifra hvilke elever de mener tilbudet skal være for. Måten disse utfordringene har blitt løst på, ser ut til å være gjennom en blanding av profesjons- og markedsstyringsdiskurser, og en kultur- og institusjonsdiskurs ved skolene. Det er vanskelig å bedømme om den ene løsningen bedre enn den andre. Jeg vil heller poengtere at det er flere måter som ser ut til å være gode løsninger etter å ha blitt utprøvd i virkeligheten, og tilpasset den lokale situasjonen.

Angående etterspørselen for slike kombinerte tilbud kan informasjonen om hvordan den har vært, brukes til å bedømme den generelle etterspørselen i hele skolemarkedet, men ikke til å sammenligne mellom skolene. Til det er forskjellene for store med hensyn til en rekke forhold. Slik er oppgavens funn først og fremst en indikator på at det eksisterer et marked for slike tilbud, etter som skolene har hatt gode søkertall, sett bort ifra noen dårlige år hos skole Øst. Som nevnt var forholdene der preget av størrelsen på skolen, men de hadde år med gode tall, i likhet med de andre større skolene. Skolenes erfaringer tilsier dermed at dette er noe flere elever ønsker, og at flere skoler kunne opprettet ett slikt tilbud. Studiene av elever ved idretts- og yrkesfag indikerer også at dette kan stemme. Når det gjelder utviklingen av tilbudene ser en også at det er preget av marked- og profesjonsstyringsdiskurser, og kultur- og institusjonsdiskursen. Det viser at skolene har rom til å handle innen rammer som er satt i systemet, samtidig som deres profesjonelle vurderinger og kunnskaper om lokale forhold ser ut til å være viktige faktorer.

I en større sammenheng kan en si at funnene i denne studien tilsier at det er et marked for yrkesfaglige idrettstilbud. Det indikerer at det videregående tilbudet i dag har rom for et større spekter innen utdanningskombinasjoner. Denne oppgavens fokus har vært på yrkesfaglige idrettstilbud, men det kan helt klart tenkes at andre elevgrupper også kunne passet bedre inn i andre kombinasjoner som ikke eksisterer eller er uvanlige. Det klare skillet mellom yrkesfaglige retninger og studiespesialiserende retninger er da en utfordring som eksisterer,

men som denne oppgaven viser er det rom for til nå utradisjonelle løsninger. At skolene har rom til å prøve å feile med hensyn til ulike løsninger er dermed noe som allerede er tilfelle. En formell åpning til å ta timer fra andre skolefag slik som ved YFF, kunne vært en endring som økte handlingsrommet ved skolene enda mer. Friheten som da eksisterer gir allerede rom for en desentralisert utforming av utdanningstilbudene igjennom læreplan og lovverk, noe som markedsstyringsdiskursen av skolen kan sies å oppmuntre. Hovedfordelen med dette kan da sies å være at en får utprøvd mange forskjellige løsninger tilknyttet mange forskjellige forhold, istedenfor at en må benytte seg av en løsning fra sentralt hold. Slik vil også korrigerende av tilbud som eksisterer kunne skje både lettere og raskere ved at skolene kan håndtere det lokalt, i motsetning til hva som vil være tilfellet i et system hvor en alltid må igjennom høyere instanser for godkjenning.

En slik fleksibilitet er da også noe som kan tenkes å bidra til å møte tallene for fullføring av videregående opplæring som nevnt innledningsvis, og noe som da med fordel kan underbygges slik at de som har ideer til løsninger tilknyttet sine skoler lettest mulig får testet disse. Slik kan en da bidra til å få opp fullføringsprosenten uten å måtte bruke en universaloppskrift som kan funke for noen men ikke for andre, slik er det da nærliggende å tenke at det er samfunnsøkonomiske gevinster å hente desto lettere det er for hver enkelt skole å korrigere tilbud etter lokale forhold. Om dette fungerer kan det også tenkes at færre ender opp med å bytte utdanning da skolene i større grad tilbyr utdanninger som dekker etterspørslene som eksisterer i markedet. Her må en likevel ta i betraktning at feilvalg er vanskelig å komme unna da elever som er 15-16 år og i stor utvikling lett kan endre interesser, og det faktum at det ikke er lett å vite hva en ønsker av en utdanning i denne alderen.

Opprettelsen av yrkesfaglige- idrettstilbud er slik et eksempel på hvordan skoler kan møte en oppfattet etterspørsel når det er rom for engasjerte skoler til å velge egne løsninger, og hvordan tilbudene har blitt endret underveis er videre et tegn på fordelene med en stor grad av profesjonsstyring. Avslutningsvis er det verdt å poengtere fordelene for elevene som får muligheten til å velge en utdanning som de har interesse for, samtidig som de får utviklet seg innen sin egen idrett. En kan anta at dette bidrar til økt motivasjon for skolehverdagen, noe som igjen kan påvirke tallene for fullføring. Slik at det å bidra til en best mulig opplevelse av utdanningen for elevene blir en bidragsyter for høyere fullføring, og da en mer effektiv utdanning økonomisk sett.

For fremtidige studier av de yrkesfaglige idrettstilbudene så vil en kartlegging av flere linjer være av interesse for å se om denne oppgaven har oversett noen løsningsformer angående utforming, slik at en kan bekrefte eller avkrefte om en har oppnådd datametning i dette studiet. Elevintervjuer er også noe som vil være av interesse, da elevenes egne vurderinger rundt linjevalg, og opplevelse av kombinasjonen etc. er faktorer av interesse som bare de kan svare på. Kvantitative tilnærminger kan også være av interesse om en får tilgang på datamateriale angående søkertall, elever som går på linjene, fullføringstall, karakterer og lignende. En slik tilnærming vil være et godt bidrag til å få ett innblikk i hvilken effekt tilbudene har, på denne måten kan en også lage modeller for å gjøre noen sammenligninger såfremt en klarer å isolere faktorene en undersøker. Videre kan det hende at nye studier avdekker andre faktorer som er relevant for disse tilbudene, og slik bidrar med informasjon denne studien ikke har tatt høyde for.

Referanser

- Alderslyst, B. (2011). Hvorfor velge "idrettslinja"? en studie av forhold som har påvirket elevers begrunnelser for valget av utdanningsprogrammet idrettsfag i Hedmark. In: Antonsen, E. (2013). *Toppidrett og videregående skole*.
- Antonsen, M. (2017). Idrettens klasseskille - grunn til bekymring? Sosial ulikhet i rekruttering og frafall - En analyse av elever i videregående skole i Trondheim. In: NTNU.
- Askildsen, C.-E. M. (2012). Toppidrett på videregående skole: På hvilken måte bidrar toppidrettslinjer på videregående skole til å skape en arena som fremmer elevenes erfaring av skolehverdagen som helhetlig og sammenhengende? In: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Atkinson, P., & Delamont, S. (2010). *SAGE Qualitative Research Methods*. London: London: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design : qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.; International student ed. ed.). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Dahler-Larsen, P. (2007). Kvalitativ metode. *Politica (Århus, Denmark)*, 39(3), 317-334. doi:10.7146/politica.v39i3.69868
- Djupedal, E. F., & Korshavn, R. N. (2014). Når alle skal utdannes til et kunnskapssamfunn: En institusjonell etnografi av yrkesfagelevers erfaringer fra videregående opplæring. In: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosiologi og statsvitenskap.
- Dynna, T. M. (2011). Idrettsfag mellom politisk styring og marked: en studie av styringsdiskurser i utviklingen av utdanningsprogrammet idrettsfag i et av landets fylker skoleåret 2010-2011. In.
- Foucault, M. (1997). *The archaeology of knowledge*. London: Routledge.
- Frøyland, M. (2013). Motivasjon hos idrettselever. In.
- Fuglestad, B. (2014). *Studiespesialisering med idrettsfag. En studie av hvilke yrkesvalg og karriereveier elever ved idrettsfag velger, og hvilket utbytte elever og samfunnet har av dette utdanningsprogrammet*. Universitetet i Agder, Retrieved from <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/276925/Baard%20Fuglestad%20oppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KUD. (1967). *Innstilling I om det videregående skoleverk*. Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet. Retrieved from

- Kårhus, S. (2016). Diskurser i tilrettelegginger for idrettsaktive elever i skolesystem. *Norsk pedagogisk tidsskrift*(1), 37-48.
- Magnusson, E., & Marecek, J. (2015). Finding meanings in people's talk. In E. Magnusson & J. Marecek (Eds.), *Doing Interview-based Qualitative Research: A Learner's Guide* (pp. 83-101). Cambridge: Cambridge University Press.
- Magnusson, E., & Marecek, J. (2015). *Doing Interview-based Qualitative Research: A Learner's Guide*. Cambridge: Cambridge: Cambridge University Press.
- Miller, J. K. M. L. (1986). Reliability and Validity in Qualitative Research. In. doi:10.4135/9781412985659
- NOU2018:15. (2018). *Kvalifisert, forberedt og motivert. Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhold i videregående opplæring*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/c69184206be24cc49be8dff70088c208/no/pdfs/nou201820180015000dddpdfs.pdf>
- Olsen, K. M. (2015). Fysisk aktivitet og sosiale forskjeller. En kvantitativ undersøkelse av fysisk aktivitet og sosiale forskjeller blant ungdom i alderen 16-17 år fra Trondheim, Fredrikstad og Sandefjord. In: Trondheim.
- Olympiatoppen. (2011). Olympiatoppens prinsipper for forholdet til videregående skoler med tilpasset utdanning for unge idrettsutøvere. Retrieved from <https://www.olympiatoppen.no/fagavdelinger/ungeutovere/media23893.media>
- Rypdal, S. (2019). Jeg synes ikke idrettsfag er en god match for en toppidrettsutøver»: En kvalitativ undersøkelse av hvorfor toppidrettselever velger studiespesialisering med det valgbare programfaget toppidrett, fremfor idrettsfag. In.
- Skjong, H. (2017). Toppidretts-rektorer støtter forslag om idrettslinje på yrkesfag. Retrieved from <https://www.utdanningsnytt.no/i-idrettsfag/toppidretts-rektorer-stotter-forslag-om-idrettslinje-pa-yrkesfag/179479>
- SSB. (2020). Gjennomføring i videregående opplæring. Retrieved from <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>
- Torkel Anstensrud Schibevaag, G. J. (2017). Nå skal yrkesfag utvides med toppidrett. Retrieved from <https://www.nrk.no/rogaland/na-skal-yrkesfag-utvides-med-toppidrett-1.13716783>
- Vogt, K. C. (2017). Vår utålmodighet med ungdom. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(1). Retrieved from <https://w2.uib.no/filearchive/vogt-2008-er-fracfall-i-videregaende-et-kjonnspromblem.pdf>

Vedlegg 1.

Intervjuguide

Intervjuer av rektorer og avdelingsledere ved skoler som tilbyr dette.

Vil først starte med en kort introduksjon av meg og oppgavens mål, før jeg går over på intervjuet.

Aktuelle spørsmål:

- Hvilken utdanning har du, og hvor lenge har du jobbet på denne skolen?
- Hvor lenge har dere hatt tilbudet?
- Har tilbudet blitt opprettet etter forespørsel fra nærmiljøet? Potensielle elever, idrettslag, lærebedrifter etc? – Hva var deres motivasjon for å opprette tilbudet?
 - Var opprettelsen av ett slikt tilbud diskutert lenge i forkant?
 - Hvilken informasjon hadde dere angående etterspørsel for ett slikt tilbud?
- Kjenner du til bakgrunnen for at tilbudet ble opprettet?
 - Har tilbudet utviklet seg mye siden starten?
 - Kan du fortelle litt om søkertallene i begynnelsen, og hvordan de har utviklet seg senere?
- Har dere hatt mange søkere til linjene?
 - Hvor attraktivt er tilbudet blant elever som søker videregående skole?
 - Ser du for deg at tilbudet fortsatt eksisterer om fem eller ti år?
 - Hvilke elever søker? Kan du beskrive elevmassen?
- Kan du fortelle litt om hva dere opplevd utfordringer med ett slikt tilbud, i oppstarten, eller i nåtiden?
 - Er det utfordringer med læreplan og/eller formelle pålegg tilknyttet den videregående opplæringen?
 - Hvordan er utfordringene rent praktisk med timeplanen i forhold til studiespesialisering/ de vanlige linjene?
- Har dere en plan videre for tilbudene?
 - Er det noe som skal endres i tilbudet?
 - Har dere en plan/ønske om utvikling over lengre tid? Spesifikke ting dere

ønsker for linjen?

- Ting å tilføye?
 - Er det noe du mener er av interesse som er utelatt? (regner med det kan være det siden spørsmålene er utformet av en som ikke har den inngående informasjonen om hvordan det faktisk er)

Vedlegg 2.

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Idrett og yrkesfag”?

Dette er en forespørsel til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan yrkesfagslinjer med idrett fungerer, og hvilke positive og negative erfaringer dere har med tilbudet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Studiet tar sikte på å kartlegge utfordringer og muligheter tilknyttet yrkesfaglige idrettstilbud i den videregående skolen. Her vil spørsmål om bakgrunnen for å opprette et slikt tilbud være av interesse, samt utfordringer og muligheter knyttet til dette. Problemstillingen studiet vil jobbe ut ifra er: hvordan fungerer kombinasjonen av idrett og yrkesfag i den videregående skolen, og hvilke utfordringer har oppstått? Disse intervjuene vil danne grunnlaget for min masteroppgave ved lektorstudiet ved NTNU Trondheim.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU Trondheim er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Etter å ha identifisert skoler som har slike tilbud, har du/dere fått denne invitasjonen til deltakelse i studiet da det yrkesfaglige idrettstilbudet ved din/deres skole er vurdert å falle inn under studiens målgruppe. Utvalget er derfor strategisk, basert på skoler som har de aktuelle linjevalgene

Kontaktinformasjonen er innhentet ved direkte kontakt av skolene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i studiet betyr at du blir intervjuet i ca. 30 min. Det vil bli gjort lydopptak av intervjuene for å forenkle datainnsamlingen, disse vil bli slettet etter at de er transkribert til tekst. Intervjuene vil bli anonymisert slik at de ikke kan spores til deg eller til en bestemt skole. Intervjuer vil bli gjennomført online pga. koronasituasjonen.

Aktuelle spørsmål:

- Hvor lenge har dere hatt tilbudet?
- Har tilbudet blitt opprettet etter forespørsel fra nærmiljøet? Potensielle elever, idrettslag, lærebedrifter etc? – Hva var deres motivasjon for å opprette tilbudet?
- Har dere opplevd utfordringer med ett slikt tilbud, i oppstarten, eller i nåtiden?
- Har dere hatt mange søkere til linjene? Hvem søker?
- Ting å tilføye?

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Veileder for prosjektet (Arve Hjelseth) og prosjektansvarlig (Brede Solberg Stølen) vil ha tilgang til informasjonen som blir innsamlet.
- *For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene vil all informasjon lagres adskilt slik at kontaktinformasjon ikke kan kobles med informantene, personinformasjon slettes etter transkribering og anonymisering.*
- *All data lagres på passordbeskyttet enhet.*

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i juni 2021. Alt av personopplysninger vil da slettes. Det omfatter lydopptakene, og skriftlig informasjon med slike opplysninger.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,

- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU Trondheim har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for sosiologi og statsvitenskap NTNU Trondheim ved Brede Solberg Stølen, brede@ntnu.no. Veileder for prosjektet: Arve Hjelseth arve.hjelseth@ntnu.no.
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Brede Solberg Stølen

Veileder

Arve Hjelseth

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i ett online intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

